

TC
Başbakanlık
Aile ve Sosyal Araştırmalar
Genel Müdürlüğü

V. Aile Şurası
“Aile Destek Hizmetleri”
Komisyon Kararları

5-7 Kasım 2008
ANKARA

SUNUŞ

Aile politikaları alanında en geniş tartışma platformu özelliği taşıyan Aile Şurasının beşincisini gerçekleştirmiş olmanın mutluluğu ile Komisyon Raporlarını ilgili çevrelerin ve kamuoyunun istifadesine sunuyoruz.

V. Aile Şurasının ana temasının “Aile Destek Hizmetleri” olarak belirlenmesi önemli bir ihtiyaçtan doğmuştur. Genel olarak sosyal politika alanında ve özel olarak aile politikaları alanında hizmet üreten kurum ve kuruluşların çokluğuna karşın bu alanda genel ve kuşatıcı bir düzenlemenin olmayışı bu konudaki tartışmaları daha da arttırmıştır.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün bu anlamda bir koordinatör kurum olarak kabul görülmesi fikri, Komisyon Raporları incelendiğinde önümüze çıkan başlıca tespitlerden biridir. Ayrıca Genel Müdürlüğün bu anlamda güçlendirilmesi de üzerinde ısrarla durulan bir başka öneridir.

Aileye götürülen ve götürülmesi gereken hizmetler, yardımlar ve bunlarla ilgili düzenleme ve denetleme ihtiyacı son dönemde kamuoyu gündeminde sıklıkla tartışılan konuların başında geliyor. Bu sahada çalışan kamu kurumları, gönüllü kuruluşlar, yerel yönetimler ve akademisyenler tarafından pek çok çözüm önerisi geliştirilmiştir. Dahası uygulamadan kaynaklanan aksaklıklar ve doğru modeller ilgili kurumlar tarafından izlenmektedir. V. Aile Şurası, bütün bu birikimi bir araya getirmekle, aile politikaları alanındaki bilgi ve deneyimi buluşturmanın yanında sahayla ilgili tespit ve önerilere de zemin oluşturmuştur.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, V. Aile Şurasında gündeme gelen ve gelmeyen aile sorunlarını bir bütün olarak görmekte ve bu alanda geniş ölçekli bir işbirliğinin çözümü kolaylaştıracağına inanmaktadır. Aynı inancın katılımcılar tarafından büyük destek görmesini sevindirici bir gelişme olarak değerlendiriyoruz.

Komisyon Raporlarında yer alan tespitler ve çözüm önerileri Türkiye'nin bu konudaki iradesini ve talebini de ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

Bu vesileyle başta değerli katılımcılar olmak üzere V. Aile Şurasının gerçekleşmesinde emeği geçen herkese şükranlarımı sunuyorum.

Doç. Dr. Ayşen GÜRCAN
Genel Müdür

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın

V. Aile Şurası Açış Konuşmaları

Kadın Ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Nimet Çubukçu'nun

V. Aile Şurası Açış Konuşmaları

Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü

Doç. Dr. Sayın Ayşen Gürcan'ın

V. Aile Şurası Açış Konuşmaları

Birinci Komisyon

Aile İçin Rehberlik, Danışmanlık Ve Terapi Çalışmaları Komisyon Raporu

İkinci Komisyon

Aile Eğitimi Komisyonu Raporu

Üçüncü Komisyon

Sosyal Yardımlar Komisyonu Raporu

Dördüncü Komisyon

Çocuk, Yaşlı Ve Özürlü Bakımı Komisyon Raporu

Beşinci Komisyon

Yeni İletişim Teknolojileri Karşısında Yeni Yaklaşımlar Komisyonu Raporu

Altıncı Komisyon

Hukuksal Sorunlar Komisyonu Raporu

V. Aile Şurası Sonuç Bildirisi

BAŞBAKAN SAYIN RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN V. AİLE ŞURASI AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA

Değerli misafirler,

5. Aile Şurası'nın kıymetli katılımcıları,

Sizleri en kalbi duygularıyla selamlıyorum.

Ana teması "Aile Destek Hizmetleri" olan 5. Aile Şurası'nın hayırlı olmasını ve başarılı geçmesini diliyorum. Şura komisyonlarında aile için rehberlik, aile eğitimi, sosyal yardımlar, çocuk-yaşlı-özürlü bakımı, yeni iletişim teknolojilerine yaklaşımlar ve hukuksal sorunlar enine boyuna tartışılacak. Bütün bu çalışmaların, aile kurumumuzun güçlenmesine katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

Aile yapımızın güçlü olmasının, pek çok sorunumuzun çözümüne katkı sağlayacağına inanıyorum. Esasen, bu yaklaşım, gecikmeyle de olsa, artık bütün dünyada kabul görmeye başlamıştır. Özellikle gelişmiş ülkeler, bir dönem bölünen ve küçülen aile yapılarını yeniden derleyip toparlamanın çabası içindedirler.

Ailenin, toplum içindeki rolü, giderek daha önemli hale geliyor, güçlü aile yapıları güçlü toplum için gerekli görülmeye başlıyor. Memnuniyetle ifade etmeliyim ki, Türk toplumu tarih boyunca güçlü aile yapısına sahip olmuştur. Bu özelliğimizle modern dönemde batılı toplumların yaşadığı bir çok sorun ülkemizde aynı şiddette yaşanmamıştır.

Gelir dağılımındaki çarpıklıkların sosyal kırılmalara yol açmasının önündeki en büyük engelin, güçlü aile yapıları olduğu biliniyor. Aynı şekilde, aile içi dayanışmanın yoksulluğun yıkıcı etkilerini büyük ölçüde azalttığı da kabul ediliyor.

Toplumsal ilişkilerin sağlam temeller üzerinde yükselmesinde ailenin gördüğü fonksiyon kesinlikle küçümsenmemelidir. Toplumsal değerlerin kuşaklar arasındaki aktarımının ve ortak yaşam kültürünün oluşturulmasının ana taşıyıcısı da aile kurumdur. Eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin teminindeki zorlukların aşılmasında da aile çok önemli role sahiptir.

Cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi, bireyler arasındaki fırsat eşitliğinin sağlanması, çocukların ve gençlerin sorunlarının çözümü, özürlü ve bağımlı nüfusun bakımı gibi konularda ailenin işlevi fevkalade büyüktür.

Günümüzün en önemli sorunlarından biri haline gelen suç ve kötü alışkanlıklarla mücadelede, aile, diğer bütün mekanizmalarından daha etkili bir unsurdur.

İnsani birikimlerin paylaşımına imkan sağlayan aile ortamı, sadece aile fertleri arasında değil, genel olarak tüm toplum içinde dayanışma ve yardımlaşma mekanizmalarını etkin şekilde harekete geçirebiliyor.

İnsanlık, geçtiğimiz yüzyılda kaybettiği pek çok değerini, aile kurumunun sıcak ve güven veren çatısı altında arıyor. Geleneksel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında en önemli görev ailelere ve ebeveynlere düşüyor. Aile, ilk ve en önemli eğitim kurumudur. Karakter gelişimi öncelikle aile içinde şekillenmektedir.

Değerli misafirler,

2002 yılı sonundan beri hükümetimiz eliyle, toplum olarak iskeletimizi oluşturan aile kurumunu güçlendirmenin çabası içindeyiz. Esasen, Türk toplumu olarak, aile değerleri konusunda pek çok ülkeden çok daha iyi bir yerde olduğumuzu ifade ettim.

Ülkemizde, aile değerlerinin en çok örselendiği büyükşehirlerde bile, sorunun yaygınlaşması çeyrek asırdan geriye gitmez. Birinci ve ikinci nesiller, geleneksel aile yapımızın değerlerine az-çok aşınadır. Ancak güçlü aile yapımızı aşındıracak etkenlerin varlığına karşı bugün daha çok duyarlı olmak durumundayız.

Bunun için geliştirip hayata geçirdiğimiz politikalarla, aile yapımızı, her türlü güçlüğe ve sıkıntıya rağmen, ayakta tutmanın mücadelesini veriyoruz. Aile birliğinin devamının

sağlanmasına katkıda bulunmakla, sonradan karşılaşacağımız pek çok sorunun peşinen önüne geçtiğimiz kanaatindeyiz.

Değerli katılımcılar,

Günümüzde aile birliğini tehdit eden faktörlerin bir kısmı kültürel yozlaşmalara dayanıyor. Bir bölümü ise, aile bireylerinin hayatlarını idame ettirebilmek için gereken temel ihtiyaçların teminindeki sıkıntılardan kaynaklanıyor. Kültürel yozlaşmanın önlenmesi, topyekün bir anlayış ve seferberliği gerektiriyor. Tarihten bugüne taşıdığımız kültürel değerleri geliştirerek ileriye aktarmak zorundayız. Bu da hiçbir kişi ve kurumun tek başına üstlenemeyeceği, çok boyutlu bir misyondur.

Aile yapımıza ilişkin değerleri güçlendirmeyi de kapsayan bu süreçte herkese önemli görevler düşüyor. Aile fertlerinin yaşamlarını bir arada sürdürebilmeleri için gereken temel ihtiyaçların temini konusunda, hükümet olarak, son 6 yılda çok önemli adımlar attık.

Aileye yönelik yardım ve destek faaliyetlerimizin odağında ise anneler yer alıyor. Özellikle çocuklara yönelik bütün yardım ve destekleri anneler üzerinden sağlıyoruz. Biliyoruz ki, anneler, ailenin de taşıyıcı omurgasıdır. 'Yuvayı dışı kuş yapar sözü' bu gerçeğin ifadesidir.

Bu çerçevede, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarımız aracılığıyla, 2003 yılından bu yana, ülke genelinde yaptığımız yardımların ve verdiğimiz desteklerin tutarı 4,9 milyar YTL'yi geçiyor. Bunun, yaklaşık 2,5 milyar YTL'sini sağlık, eğitim, gıda, giyim, bayram yardımları ile periyodik yardımlar için harcadık. 409 milyon YTL'si yüksek öğrenim öğrencilerine burs olarak verdik.

445 milyon YTL'si ile, ailelerimizin kışın evlerinde sıcak bir yuva ortamı oluşturabilmelerini temin etmek için kömür yardımı yaptık. 2003'te 1 milyon 100 bine yakın aileye 650 bin tonla başlayan kömür yardımları, bu yıl 2 milyon 100 bine yakın aileye 1 milyon 750 bin tona yaklaşan kömür dağıtımı ile devam ediyor. Yine bu kaynağın, 262 milyon YTL'sini kırsal alandaki 55.335 ailemize sosyal destek projeleri için tahsis ettik.

1,3 milyar YTL'den fazlası ise, 1 milyon 896 bin çocuğumuza eğitim yardımı, 1 milyonun üzerindeki çocuğumuza sağlık yardımı, 37 binden fazla anneye de gebelik yardımı olarak verildi.

Bu rakamlara, belediyelerin ve diğer kurumların, benzer amaçlarla gerçekleştirdikleri faaliyetlerin bedelleri dahil değil. Bunları da dahil ettiğimizde, ortaya çok daha büyük meblağlar çıkacaktır.

Değerli misafirler,

Eğitim, sağlık, yakacak gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylerden oluşan bir aileyi bir arada tutmanın çok güç olacağı açıktır. Bizim, 2002 yılı sonundan beri yürüttüğümüz sosyal yardım çalışmalarının gerisinde, işte bu amaç vardır.

İnsanlarımızı, yaşlısıyla, özürsüyle, çocuğuyla, kadınıyla aile çatısı altında bir arada tutmayı başardığımızda, bir bütün olarak ailelerin geleceğe daha ümitle bakmayı sürdüreceklerini düşünüyoruz. Bizim, geçtiğimiz 6 yıla yakın zamanda sosyal yardım faaliyetleri için yaptığımız yardımları eleştirenler oldu.

Sosyal yardımların gerisinde başka niyetler arayanlar çıktı. Oysa, yapılan iş ortada. Nerede ve hangi alanda olursa olsun, yardıma ihtiyaç duyan bütün vatandaşlarımız, devleti yanlarında buldu. Aile fertlerinin her biri için ayrı projeler geliştirip destekler sağladık. Yaşlılar için, çocuklar için, gençler için, anneler için, babalar için, özürsü için, ayrı ayrı sosyal destek programları geliştirip uygulamaya koyduk. Tüm bu hizmetler sosyal devlet olmanın gereğidir ve bizim asli vazifemizdir.

Bu sosyal yardım çalışmalarımızın aile bütünlüğünün korunmasına olan katkısını, istatistiklerde görmek mümkündür.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2002 yılında 510.155 evliliğe karşı 95.323 boşanma olayı yaşandı. Bu karşılık 2007 yılında 638.311 evliliğe karşılık

94.219 boşanma olayı meydana geldi. Evlilik sayısındaki fevkalade artışa rağmen, boşanmalarda artış bir yana, azalma meydana geldiği görülüyor. Ayrıca, ailelerinden kopmuş bir şekilde sokaklarda yaşayan çocukların sayısındaki azalmayı, kendi kişisel gözlemlerimizle dahi fark edebiliriz.

Elbette bu süreçte daha yapılması gereken çok şey olduğunun da bilincindeyiz. Önemli olan samimiyetle, iyi niyetle, kararlılıkla çaba göstermek, azimle yola devam etmektir.

Biz, hem fert fert her bir vatandaşımızın sorununun çözümü, hem de toplumsal dokumuzun çekirdeğini oluşturan aile kurumunun güçlendirilmesi amacıyla yoğun bir şekilde çalışıyoruz. Faaliyetlerimizi, sosyal, siyasal, kültürel, etnik, dini hiçbir ayırım gözetmeksizin, bütün vatandaşlarımızı kuşatacak şekilde sürdürüyoruz.

Bunları aynı yaklaşım ve hızla sürdürmeye de kararlıyız.

Değerli misafirler,

Aile değerlerimizi daha güçlü ve sağlıklı bir şekilde sonraki nesillere aktarmak için gerek kültürel, gerek maddi altyapıya ilişkin çalışmalara devam ediyoruz. Ancak bu süreçte aile yapımızı zaafiyete uğratan bazı olumsuzluklar olduğunu da bilmek, bu olumsuzluklara karşı da toplumsal duyarlılığı yükseltmek durumundayız. Bu süreçte en fazla dikkat etmemiz gereken husus, güçlü aile yapımızı ve sosyal değerlerimizi hızla aşındıran tahripkar bazı anlayış ve faaliyetlere karşı çaba göstermektir.

Türk kültürüne, geleneksel değerlerimize, yaşam tarzımıza uygun düşmeyen ve toplumsal dokumuzu zayıflatan tarz ve davranışların yaygınlaştırılmasından özellikle sakınılmalıdır. Bu noktada medyaya büyük bir sorumluluk düşüyor. Medyanın, televizyon, gazete, dergi, internet ve benzeri yollar aracılığıyla girmediği ev, nüfuz etmediği kimse olmadığını biliyoruz.

70 milyonluk bir ülkede, yılda en fazla birkaç yüz kişinin karıştığı yanlışlıklar, hatta sapkınlıklar gazete manşetleriyle, televizyon görüntüleriyle hayatımızı kuşatıyor. Oysa, haberlere konu olan olaylar gerçek bile olsa, bunun diğer insanlar üzerinde yol açabileceği kötü etkiler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekir.

Ülkedeki ekonomik ve siyasi gelişmeleri takip etmek için eline gazete alan veya ekran başına geçen birisi, aile kurumunu sarsacak kötü örneklerle karşılaşabiliyor. Özellikle çocuklar bir çok olumsuzluğa maruz kalabiliyorlar. Oysa hükümet olarak bizim istek ve temennimiz, Aile değerlerimizi tahrip eden değil, geliştirip güçlendiren yayınlar görmektir.

Değerli misafirler,

Aile yapımızı güçlendirmek için bir yandan geleneksel değerlerimizi geliştirerek korurken, diğer taraftan da bilinçli politikalar üretmek ve uygulayıcı kuruluşlara yol göstermek zorundayız. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğümüzün görevi de zaten budur.

Türkiye'nin, dünya ile beraber yeni sorunların, yeni sıkıntıların eşliğinde olduğu bir dönemde, aile yapımızı koruyabilmek için, dönemin şartlarına uygun politikalara, her zamankinden daha çok ihtiyaç var.

Dolayısıyla, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğümüze ve konuyla ilgili çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerimize çok daha fazla görev düşüyor. Devlet ve millet olarak geleceğimize, ancak aile kurumunu sapsağlam bir şekilde ayakta tutabilmemiz halinde güvenle bakabiliriz.

Bu bakımdan, gerek bu şura çalışmaları, gerek de genel olarak aileye ilişkin faaliyetleri, milli bekamızın ve toplumsal yapımızın garantisi olarak görüyorum. Hükümet olarak Aile kurumunun güçlendirilmesi yolundaki her türlü çabaya destek vermeyi sürdüreceğiz.

Bu düşüncelerle, 5. Aile Şuramızın hayırlı olmasını, verimli sonuçlar getirmesini temenni ediyor, sizleri saygıyla selamlıyorum.

**KADIN VE AİLEDEN SORUMLU DEVLET BAKANI
SAYIN NİMET ÇUBUKÇU'NUN V. AİLE ŞURASININ
AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA**

Sayın Başbakanım
Sayın Bakanlarım,
Sayın milletvekilleri
Şuramızın Değerli Üyeleri,
Sivil Toplum Kuruluşlarının Değerli Temsilcileri,
Değerli Basın Mensupları

Hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyor, hoş geldiniz diyorum. “Aile Destek Hizmetleri”ni konu olan beşinci şuramızı gerçekleştirmek üzere toplanmış bulunuyoruz.

Bu Şura’da, toplumun temel taşı olan aileye yönelik destek hizmetleri konusunda görüş ve çözüm önerilerinizi almayı, ulusal politikalara esas olacak ilke ve programlar oluşturmayı amaçlıyoruz.

Bilindiği gibi, Bakanlığımıza bağlı Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün başlıca görevlerinden biri; faaliyet konuları ile ilgili alanlarda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sosyal amaçlı vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği yapmak, bunların sosyal alandaki çalışmalarına destek sağlamak, ortak projeler gerçekleştirmek ve uygulamaktır.

Kurum, teşkilat kanununun gösterdiği bu görevi büyük bir sorumluluk olarak kabul etmiş ve kuruluşundan kısa bir süre sonra 1991 yılında I.Aile Şurası’nı 1994’de II.Aile Şurası’nı , 1998’de III.Aile Şurası’nı ve son olarak 2004 yılında ise “Yoksulluk ve Aile” ana teması ile IV.Aile Şurasını gerçekleştirmiştir.

Alanla ilgili pek çok görüş ve önerinin dile getirildiği Aile Şuraları, aile politikalarının ulusal ölçekte ele alındığı bir platform oluşturması bakımından önemli bir geleneğe temel teşkil etmiştir. Bu şuralarda alınan kararlar, Kurum çalışmalarına her zaman ışık tutmuştur.

Beşinci şuramızda aile destek hizmetlerinin ana tema olarak seçilmesindeki amaç ise, geniş bir sorun alanı içinde çözüm için önerilen yol ve yöntemleri etkin bir hizmet sunumuna dönüştürmektir.

Bilindiği gibi, ülkemizde sürdürülen aile politikalarının, özellikle sosyal hizmetler ve sosyal yardımların etkin bir işleyişe kavuşması için aile destek hizmetleri büyük önem arz etmektedir.

Diğer yandan, günümüzde, ailenin sorun çözme kabiliyeti ile toplumsal kalkınmada oynadığı dinamik rol, onu sosyal politikalarda merkezi bir konuma getirmiştir. Dolayısıyla aileyi destekleyici, güçlendirici yönde politika ve uygulama üreten yapının verimli ve etkin çalışması, bu hizmetlerin yaygınlığını, verimliliğini ve kalitesini de arttıracaktır.

Modern ailenin karşılaştığı yoğun sorun yumağı içinde işlevlerini sürdürebilmesi veya sorun çözme kabiliyetini geliştirebilmesi ancak kurumsal hizmet ağının etkinliği ile mümkündür.

Günümüzde, modern ailenin karşılaştığı sorunlara çözüm bulabilmesi, aile destek hizmetlerinin ulaşılabilirliği ve uygulanabilirliği ile ölçülmektedir. Sonuçta, bu hizmetlerin etkinliği ve yaygınlığı, getirilen çözümlerin uygulama alanı bulmasına bağlıdır.

Değerli katılımcılar,

Aile, insanlık tarihinde toplumlarının temelini oluşturan vazgeçilmez bir yapıtaşdır. Aile, bu niteliğiyle toplumlarda, neslin devamının, kültürel kimliğin, insani ve demokratik değerlerin, koruyucusu ve taşıyıcısıdır.

İnsanlık tarihinde, ailenin üstlendiği bu temel işlevleri yerine getirebilecek başka bir kurum oluşturulamamıştır. Bu yönde gösterilen çabalar ve alternatif kurum arayışları, hep başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Öyle ki başka çözüm adreslerinin aranması, aileyi ve toplumu derinden etkilemiş, var olan sorunların çözümünü daha da zorlaştırmıştır.

Bunun yanı sıra, yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler; ailenin sosyal güvenlik, dayanışma-yardımlaşma, sorun çözme yeteneği, manevi doyumun karşılanması gibi temel mekanizmalarını adeta işleyemez duruma getirmiştir. Bu süreçte yaşanan uyuşturucu kullanımı, boşanmalar, nikahsız birliktelikler ve suçlardaki artış gibi olgular, ailenin sorun odağıymış gibi algılanmasına yol açmıştır.

Gerçekte, ailenin yerine konulamayan bu temel işlevlerini yerine getirmekte zorlandığı durumlarda, toplumda ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, bu sorunların çözümü konusunda ailenin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, kendiliğinden bu sorunların ortaya çıkmasını da engellemektedir. Çünkü, aile, sorun çözücü kurum olarak birçok işlev gören ve bu özellikleriyle alternatifini olmayan tek kurumdur.

Ülkemize bakıldığında ise, diğer gelişmiş ülkelere göre güçlü bir aile yapımız olduğu görülmektedir. Ancak, hızlı sanayileşme, kentleşme, iç ve dış göç, işsizlik, yoksulluk gibi olguların oluşturduğu sorunlar Türk ailesini de derinden etkilemiştir.

Ülkemizde 1950'li yıllardan bu yana yaşanan hızlı sanayileşme ve kentleşmeye paralel olarak geleneksel aile sisteminden çekirdek aile sistemine doğru bir değişim yaşanmaktadır. Aile yapısından başlayan bu değişim aile bireylerinin rollerine, ilişkilerine ve değerlerine yansımıştır. Aynı zamanda aile kurumunun temel işlevlerini yerine getirme konusunda sıkıntıya düşmesi, ailenin bu işlevlerini sürdürmesini sağlayacak destek hizmetlere duyulan ihtiyacı arttırmıştır.

Günümüzde, ailenin desteklenmesi ve sosyal güvenlikte ailenin bir bütün olarak korunması ve geliştirilmesi anlayışı, tüm dünyada yaygınlaşmaktadır. Ülkemizde ise, ailelerin sosyal refahlarını sağlamak amacıyla gerekli sosyal yardım ve sosyal hizmet sistemleri kurulmuştur.

Hükümetimiz, ekonomik gelişme sağlarken, ailenin önemini gözardı edilmemesine, aileyi destekleyici ekonomik, sosyal ve kültürel tedbirlerin birlikte uygulanmasının gereğine inanmaktadır.

Buradan hareketle aileyi destekleme politikalarının yaygın olarak kullanıldığı ülkelerin deneyimlerinden de yararlanıp, ülkemizde, aile yapısını daha da güçlendirici sosyal politikalar geliştirilmektedir.

Aileleri ekonomik ve sosyal risklere karşı koruyan, onları destekleme/ güçlendirme politikaları içinde en etkin politika sayılan sosyal güvenlik politikaları, 2000'li yıllarda resmi devlet politikası haline gelmiştir.

Anayasasında kendisini sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlayan devletimiz, çeşitli kanunlarında, kalkınma planlarında, hükümet programlarında ve diğer mevzuatlarında ailenin korunacağı ve destekleneceği vurgusunu yapmaktadır.

59. ve 60. Hükümet Programları ile 2008 Eylem Planı, ailenin korunması ve güçlendirilmesi, aile fertleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verileceğini taahhüt etmektedir.

İşte Aile merkezli politikalara büyük önem ve öncelik veren hükümetimiz, bu doğrultuda nüfus dengelerinin korunması başta olmak üzere, çocuklara ve kadınlara dönük koruma programlarının, suç ve kötü alışkanlıklarla mücadelenin, sosyal yardım ve hizmet politikalarının odağına aileyi yerleştirmiştir.

Başta sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler olmak üzere çocukların ve kadınların istismarında, kadına dönük ayrımcılıkta, uyuşturucu ve diğer suçlarda, muhtaç bireylerin bakımında ortaya çıkan devasa sorunların çözüm adresi ailedir.

Dünyadaki başarılı deneyimler de göstermektedir ki, ailelerin sorun çözme kabiliyeti arttıkça kamunun sosyal hizmet ve yardım yükü azalmaktadır.

Bu Şuramızın konusunu oluşturan “Aile Destek Hizmetleri”nin önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Ne yazık ki güçlü aile yapımız nedeniyle Türkiye’de aile kurumu uzun yıllar ihmal edilmiş ve aileye dönük politikalar geliştirmeye ihtiyaç duyulmamıştır. Yaşlısına, özürsüne bakan ailenin sosyal desteğe ihtiyacı olduğu uzun yıllar görmezden gelinmiştir.

Bizse güçlü aile yapımızı bir rehavete kapılma nedeni olarak değil, aksine bir fırsat alanı olarak görmekteyiz. Çünkü bu güçlü aile yapısı, sorunlarımızı rasyonel ve insani bir biçimde çözecek planlar ve politikalar oluşturmak için bizlere çok büyük fırsatlar sunmaktadır.

Bunun yanı sıra aile konusunda bilgi üretenlerle sivil alanda pratik çözümler getiren ve faaliyet gösteren kuruluşların tecrübelerinin çözüme yönelik arayışlarda önemli bir eksikliği gidereceğine inanmaktayım.

Konuşmamı bitirmeden önce Şura çalışmalarında yer alacak tüm katılımcılara değerli katkıları, görüş ve önerilerinden dolayı şimdiden teşekkür ederim. Şuramızın başarılı ve verimli geçmesini dileklerle hepimizi saygıyla selamlıyorum.

AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRÜ
DOÇ. DR. SAYIN AYŞEN GÜRCAN'IN V. AİLE ŞURASI AÇIŞ KONUŞMASI

Sayın Başbakanım,
Sayın Bakanım,
Aile Şurasının çok kıymetli katılımcıları,
Değerli basın mensupları,
Sevgili misafirler...

Sözlerimin başında sizleri saygıyla selamlıyorum, V. Aile Şurasına hoş geldiniz.

Toplumsal dokumuzun merkezini teşkil eden aile yapımıza önemli katkılar sağlayacağına inandığım ve bu yıl beşincisini düzenlediğimiz Şura'nın faydalı, hayırlı ve hepimiz için yol gösterici olmasını temenni ediyorum.

1989'dan bugüne 4 Aile Şurası düzenleyen kurumumuz, Şuralarla; sadece aile eksenli bir sosyolojik bakış getirmekle kalmamış, ailenin toplumun en küçük ölçekli yaşam ünitesi olduğu gerçeğinden hareketle, kamunun bu anlamda üstlendiği fonksiyonlara derinlik kazandırmıştır.

V. Aile Şurası, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün yeni hukuki statüsü ile gerçekleştirdiği ilk Şuradır. Aile politikaları alanında son dönemde yakaladığımız hizmet ivmesi, sorunları daha geniş bir çerçevede içinde görmemize ve değerlendirmemize zemin hazırlamıştır.

Değerli misafirler,

Yaşantısı, düşüncesi, dünya görüşü ne olursa olsun her bireyin hayatında temel bir kalkış noktası olarak aile vardır. Aile, bireyin kişiliğinin şekillenmeye başladığı, her anlamda temel ihtiyaçlarının cevap bulduğu ilk kurumdur. Bizim kültürümüzde de aile, derin ve kuşatıcı bir kurum olarak toplum hayatının temelini teşkil eder.

Sosyal hizmetler alanında özellikle son 5-6 yıldır atılan önemli adımlar, ülkemizin sosyal politika çitasını bir hayli yükseltmiştir.

Bu gerçekten son derece sevindirici bir durum. Ancak toplumda ve ailede yaşanan büyük değişim, bu yeni hizmet alanlarının bir bütünlük içinde ele alınmasını ve yeniden düzenlenmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Dolayısıyla aile destek hizmetleri alanında kamunun yeniden tanımlanması, özellikle hizmeti sunmaktan ziyade, hizmet sunumlarını belirleyen, düzenleyen, akredite eden ve denetleyen olması gerekliliği malumunuzdur.

İşte bu düşüncelerle V. Aile Şurasının ana teması, aile destek hizmetleri olarak belirlenmiştir. Üç gün sürecek çalışmalarda, bu temel bakış açısından hareketle, daha bütüncül bir çözüme önemli katkılar sağlanacağına inanıyoruz.

Değerli misafirler,

Hiç şüphe yok ki, aileyi güçlendirme konusunda atılacak her adım, ülkemiz için, toplumumuz için büyük önem taşıyor.

Zira, güçlü aile yapısı ile güçlü toplum ilişkisi birbiriyle doğru orantılıdır.

Bu nedenle, ailenin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, esasında toplumun desteklenmesi ve toplumsal dokumuzun güçlendirilmesidir.

Ailenin korunması, ailenin desteklenmesi ve ailenin güçlendirilmesi konusunda gerekli hassasiyeti gösteren ülkeler, toplumsal huzuru sağlamada hep bir adım önde olmayı başarmışlardır.

Çünkü güçlü bir toplumsal yapı, bir millete asırlar kazandırabilir. Ki bunu, en iyi, en doğru biçimde kendi kültürel geçmişimizde, kendi tarihimizde bulabiliriz. Bizler kendi kültürümüzden, geleneklerimizden beslenerek sağlam bir yapıyı muhafaza etmiş, aileyi merkeze alan bir hayat tarzını bugünlere taşımayı başarmış bir milletiz.

Ancak, özellikle sanayileşme ve hızlı kentleşmeyle birlikte yeni bir ivme kazanan kültürel erozyondan payımıza düşeni de almaktayız. Bundan en büyük zararı, toplumun çekirdeği olan aile kurumu görmekte. Çünkü yaşanan ekonomik, kültürel, sosyal değişimlerin tamamı aile üzerinden gerçekleşmekte. Bu anlamda hepimizin elbette görevleri ve sorumlulukları var. Zira aile toplumun yapıtaşdır.

Değerli Misafirler;

Aile su gibidir. Eğer, suyu temel unsurlarına ayırmaya kalkarsanız, yangın söndüren bir hayat kaynağından biri yanıcı diğeri yakıcı iki gaz elde edersiniz. Aileyi su gibi yapacak olan ise “değerler dizgesi”dir. Ailenin parçalandığı bir toplum “kalabalıktır”, “kitlelidir”, “yığındır”, fakat asla “millet” değildir, olamaz...

Kamu kurumlarımızın ve sivil toplum kuruluşlarımızın gerek ayrı ayrı gerekse birlikte gerçekleştireceği sosyal projelere bu anlamda gerçekten çok ihtiyacımız var.

Değerli misafirler,

Üç gün boyunca burada yapacağımız çalışmaların sağlıklı bir toplumsal yapının oluşturulmasında önemli bir adım teşkil edeceğine inanıyorum.

Aile ve sosyal araştırmalar genel müdürlüğü olarak, başta sayın başbakanımızın yakın ilgisi ve sayın bakanımızın destekleriyle sivil toplum kuruluşları ve akademi dünyası ile yakın ilişki ve işbirliği içinde olduk, olmaya da devam edeceğiz.

Bu duygu ve düşüncelerle, V. Aile Şurası'nın acil çözüm bekleyen sosyal sorunlarımızın aşılmasına rehberlik etmesini yürekten temenni ediyor, hepimizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum...

AİLE İÇİN REHBERLİK, DANIŞMANLIK VE TERAPİ ÇALIŞMALARI KOMİSYON RAPORU

Aile için Rehberlik Danışma ve Terapi Çalışmaları Komisyonu, ilk gün müzakerelerinin ardından, Komisyon Raporu'nun daha hızlı bir biçimde tamamlanmasını sağlamak amacıyla, ikinci gün Çalışma Grupları oluşturarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Terapi çalışmalarının daha özel eğitim gerektirmesi dikkate alınarak bu alanla ilgili çalışmalar ile Rehberlik ve Danışma alanıyla ilgili çalışmalar, iki Çalışma Grubu tarafından ele alınmıştır. Gruplar tarafından hazırlanan taslaklar Komisyon'da okunarak Komisyon üyelerinin görüş ve önerilerine göre düzeltmeler yapılmış; iki Çalışma Grubu'na ait taslakların tek bir rapor halinde redaksiyonu yapılarak nihai Komisyon Raporu oluşturulmuştur.

MEVCUT DURUM

KAMU KURUMLARININ HİZMETLERİ

Devlet Planlama Teşkilatı

9. Kalkınma planı (2007-2013) ve yıllık programlarda aile destek hizmetlerine ilişkin politikalar ve tedbirler yer almaktadır.

Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü bünyesinde, 2828 sayılı Çocuk Esirgeme Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 07.11.2007 tarih ve 26666 sayılı "SHÇEK Genel Müdürlüğü Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği" ve 2006/17 sayılı "Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirler" konulu genelge gereğince hizmetler verilmektedir.

Ülkemizde SHÇEK bünyesinde faaliyet gösteren 41 Aile Danışma Merkezi ve 79 Toplum Merkezi bulunmaktadır.

Toplum Merkezleri ve Aile Danışma Merkezleri koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, rehberlik- rehabilite edici hizmetler vermektedir. Bu merkezlerde hizmet veren meslek elemanlarınca BADEP (Baba Destek Programı), KİHEP (Kadının İnsan Hakları Programı), AÇEP (Anne- Çocuk Eğitim Programı), 0-6 yaş Benim Ailem Programı, 7-19 yaş Aile Eğitim Programları uygulanmaktadır.

Halen hizmet veren aile danışma ve toplum merkezlerinde ortalama bir, en fazla iki meslek elemanı (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, psikolojik danışman) bulunmaktadır.

SHÇEK bünyesinde aile sorunları, çocuk sorunları, psikolojik sorunlar, aile içi şiddet, evlilik öncesi danışmanlık, sığınma evi talepleri, aile danışmanlığı (rehberlik ve yönlendirme, aile terapisi); özel gün ve hafta kutlamaları (8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve aile haftalarında gerçekleştirilen panel, seminer, söyleşi çalışmaları) faaliyetleri yapılmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı

Türkiye'de ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrencilere yönelik psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında ailelere yönelik "aile rehberliği ve danışmanlığı" hizmetleri de yürütülmektedir. Bu kapsamdaki hizmetler doğrudan öğrenciye ve dolaylı olarak aile yoluyla yine öğrenci gelişimi ve uyumunu hedef alan aile destek hizmetleridir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, "Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı 2006 – 2011+", "Bağımlılıkla Mücadele 1. Ulusal Eylem Planı 2007 – 2009", 2006/17 sayılı "Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirler" konulu genelge ile 2006/26 ve 2007/72

nolu Genelgeler kapsamında söz konusu aile eğitimleri ile rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sürdürülmektedir.

Söz konusu mevzuat çerçevesinde, 13.000 civarında olan psikolojik danışman/rehber öğretmen tarafından hizmetler sürdürülmekte ve koordine edilmektedir. Bu hizmetler Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlükleri ile ilk ve orta dereceli okulların Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından yerine getirilmektedir. Diğer taraftan Halk Eğitim Merkezlerinde de aile eğitimi çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

MEB bünyesinde Aile Rehberliği ve Danışmanlığı (Aile görüşmeleri ve yapılandırılmış rehberlik ve danışmanlık hizmetleri) yanında Aile Rehberliği Programları yürütülmektedir. Bu programlar; Benim Ailem (0-6 yaş), Anne Çocuk Eğitim Programı (5-6 yaş), Anne Destek Programı (3-11 yaş), Baba Destek Programı (2-10 yaş), Aile Eğitim Programı (7-19 Yaş) dır.

Diyanet İşleri Başkanlığı

Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı din görevlileri, resmi hizmet tanımlarına uygun olarak din hizmetlerinin doğru ve etkin şekilde sunumunun yanı sıra yurttaşlarımızla yakın ilişki içerisinde olması nedeniyle rehberlik ve danışmaya yönelik pek çok müracaat ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu taleplerin din ile ilgili olan kısımlarına bizzat cevap verilmekte, gerekli durumlarda ise müracaatçıyı sağlık ve hukuk uzmanları ve güvenlik birimleri gibi uygun kişi ve kurumlara yönlendirmektedir. Bu amaçla 2002 yılında il ve ilçe müftülüklerine bağlı Aile İrşat ve Rehberlik Büroları kurulmuştur. Halen 48 ilde bu hizmetler yürütülmektedir.

Bu bürolarda 4 yıllık ilahiyat fakültesi mezunları görevlendirilmekte olup bunlar kurum içerisinde vaizlik, din hizmetleri ve din eğitimi uzmanlığı gibi kadrolar arasından tercih edilmektedir. Aile, irşat (bilgilendirme) ve rehberlik bürolarında hizmet veren bu görevlileri aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk ihmali ve istismarı, ailelere yönelik sosyal hizmet, kadın sağlığı eğitimi, yoksulluk ve sosyal iyileştirme gibi konularda 100 saatlik bir hizmet içi eğitim seminerine katılmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, Aile İrşat ve Rehberlik Büroları'nda ailelere yönelik dini danışmanlık ve rehberlik hizmetleri yürütülmekte; bu alanda elde edilen veriler istatistiksel olarak değerlendirilmektedir. Bu verilerden hareketle bürolar halka yönelik eğitim çalışmalarında bulunmaktadır. Ayrıca, ulusal ve yerel ölçekte hutbe, vaaz gibi irşat hizmetlerinde aile bütünlüğü ve yapısının güçlendirilmesine çalışılmakta; bildirge, basın açıklaması ve dini yayınlar aracılığı ile toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi şiddet, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmemesi gibi güncel konularda dinin olumlu referansları ile kamuoyuna yönelik bilgilendirme yapılmaktadır.

Türkiye İş Kurumu

4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu gereğince, İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmetleri verilmektedir. Bu çerçevede kişilerin özellikleri ile mesleklerin ve işyerlerinin gerektirdiği nitelik ve şartları karşılaştırarak bireyin istek ve durumuna en uygun işi seçmesi, seçtiği meslek ile ilgili eğitim olanaklarından yararlanması, işe yerleştirilmesi, işe uyumunun sağlanması ile ilgili sorunların çözümüne yardım edilmesi amaçlanmaktadır. Bu hizmetler 46 ilde bulunan Meslek Bilgi Merkezleri'nde verilmektedir. Bu hizmetlerden 7. Sınıftan itibaren öğrenciler, gençler ve veliler de yararlanmaktadır.

Belediyeler

2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu ve 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye kanunu kapsamında sosyal belediyecilik uygulamaları dayanak ve önem kazanmıştır. Sosyal belediyecilik; sosyal yardımların yanı sıra, Kadın Sağlığı Merkezleri, Meslek Edindirme Merkezleri, Özürlü Merkezleri gibi birimlerde yürütülen çalışmalar olarak somutlaşmaktadır. Bu kapsamda, aile için rehberlik, danışmanlık merkezleri ve sığınma evleri örneklerine çok az

sayıda belediyede yer verilmektedir. Komisyonumuzun konusu ile ilgili çalışmaları uygulayan iki belediye örneğinde faaliyetler şu şekildedir:

İstanbul Kadıköy Belediyesi Örneği

Aile Danışma Merkezleri 1994 yılından itibaren iç göç alan kent yoksullarının yaşadığı bölgelerde ailelerin güçlendirilmesi ve korunması amacıyla; aile içi iletişim eğitimleri, kadına yönelik şiddetin önlenmesi çalışmaları, evlilik ve aile danışmanlığı, iletişim becerileri eğitimleri, bireysel terapiler, çocuklara yönelik rehberlik hizmetleri, çocuklar için etüt desteği, kente uyum hizmetleri gerçekleştirilmektedir. Hedef kitle yetişkin kadınlar, çocuklar ve yetişkin erkeklerdir.

Bu hedef kitle üzerinde yürütülen ve dolaylı olarak aileyi destekleyen faaliyetler kapsamında okuma yazma kursları (Anne Çocuk Eğitim Vakfı – Halk Eğitim Merkezleri), meslek eğitim birimleri (Halk Eğitim Merkezleri – Üniversiteler), kadın kooperatifleri, kadın emek pazarı, Kadın Sığınma Evleri, Çocuk Evi Projesi (istihdama yönlendirilen kadınların çocuklarının gelişimini ve eğitimini sağlamaya yönelik çalışmalar) yürütülmektedir. Ayrıca; kadın hakları, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, engelli ailelere eğitim ve destek, evlilik öncesi üreme sağlığı, çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi gibi AB Projeleri yürütülmektedir.

İstanbul Zeytinburnu Belediyesi Örneği

2007 yılında Aile yapısını güçlendirip sağlıklı olarak ayakta tutmak, aile bireylerini bilinçlendirip onlara farkındalık kazandırmak, aile içi problemleri çözmek amacıyla Aile Koruma ve Destek Merkezi kurulmuştur. Bu merkezde eğitim hizmetleri (ailelere yönelik seminerler, 0–15 yaş çocuğu olan annelere yönelik eğitim, evlilik okulu, ergen eğitimi); psikolojik destek, hukuki destek, evde bakım hizmeti (Refakat hizmeti verilmektedir) ve sosyal destek hizmetleri yürütülmektedir.

AİLE REHBERLİK, DANIŞMANLIK VE TERAPİSİ KAVRAMLARI

Aile İçin Rehberlik, Danışmanlık ve Terapi alanında, ülkemizdeki çalışmalar oldukça yeni sayılabilir. Bu nedenle, bu alanda kullanılan kavramların netleştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Komisyon çalışmalarının başında bu amaçla kavramların tanımı yapılmıştır. Bu amaçla, alana ilişkin literatür de dikkate alınarak aşağıdaki kavram tanımları benimsenmiştir:

Aile Rehberliği: Rehberliğin bilgi verici, öğretici/eğitici ve yönlendirici işlevi bulunmaktadır. Bu bağlamda, aile rehberliği; ebeveynlere bireysel ya da gruplar halinde çocuk eğitimi, ana-baba tutumları ve sağlıklı iletişim gibi konularda bilgi verme hizmetidir.

Aile Danışmanlığı: Danışmanlığın, içgörü ve farkındalık kazandırma, yeniden yapılandırma ve geliştirme işlevleri bulunmaktadır. Bu bağlamda aile danışmanlığı; sağlıklı bir iletişim ortamının yaratılması için tüm aile bireylerine yapılan psikolojik yardım hizmetidir. Ailenin yapısal, işlevsel ve gelişimsel özellikleri bakımından aile içi ve çevre ilişkilerinde karşılaştığı psikososyal işlevsellikle ilgili sorunların çözümüne yönelik uzmanlık gerektiren hizmetler bütünüdür.

Aile Terapisi: Aile terapisinin biyopsikososyal açıdan iyileştirici ve tedavi edici özellikleri bulunmaktadır. Bu bağlamda, aile terapisi, sağlıklı bir aile ortamının yaratılması için gerektiğinde ruhsal hastalık tanısı koyma ve tedavi etme işlevlerini de içeren biyopsikososyal bir tedavi hizmetidir.

MEVZUAT

Komisyonun çalışma alanı ile ilgili ülkemizde uygulamalara yönelik mevzuat yetersizdir. Her ne kadar bu faaliyetlere ilişkin kimi yasal düzenlemeler ve yönetmelikler bulunuyorsa da, örneğin ruh sağlığı yasası bulunmaması görev tanımlamalarının netleştirilememesine yol açmaktadır. Mevzuattaki yetersizlikler, meslek alanlarında sınır ihlallerine yol açmaktadır. Bu konuda hizmet verdiğini iddia eden kişilerin denetimlerini mevzuata göre yapacak mercii bulunmamaktadır.

MESLEK ELEMANLARI VE EĞİTİMLERİ

Aile rehberliği hizmeti, gerekli eğitimi aldıktan sonra, psikolojik danışma ve rehberlik bölümü, psikoloji bölümü, sosyal hizmet bölümü ve çocuk gelişimi bölümü mezunları, psikiyatri ve çocuk psikiyatrisi uzmanları tarafından standardize bir şekilde verilmemektedir.

Aile danışmanlığı hizmeti, gerekli eğitimi aldıktan sonra, psikolojik danışma ve rehberlik bölümü, psikoloji bölümü, sosyal hizmet bölümü ve çocuk gelişimi bölümü mezunları, psikiyatri ve çocuk psikiyatrisi uzmanları tarafından standardize bir şekilde verilmemektedir.

Aile terapisi hizmeti, ruhsal hastalık tanısı koyabilme özelliğini de içinde barındırdığından ve klinik yetkinlik gerektirdiğinden; bu yetkinliği kazandıracak eğitimi almış multi-disipliner bir ortamda çalışabilecek psikiyatri ve çocuk psikiyatrisi uzmanları ile psikolojik danışma ve rehberlik bölümü, psikoloji bölümü ve sosyal hizmet bölümü mezunları tarafından standardize bir şekilde verilmemektedir.

Eğitim veren psikiyatri kliniklerinde bu eğitimin standardizasyonu ve bu kliniklerin akreditasyonu ile ilgili çalışmalar Türkiye Psikiyatri Derneği tarafından yapılmaktadır. Benzer şekilde, Türk Psikologlar Derneği, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği ile Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği klinik düzeyde çalışacak üyelerinin hangi şartları taşıması gerektiği konusunda saptamalar yapmıştır.

Yasal açıdan destekleri olmamasına rağmen yukarıda sözü edilen uzmanlık gruplarının kendi meslek örgütleri vardır. Bununla birlikte, söz konusu hizmetlerin organizasyonunda, kamunun ağırlıklı bir rol oynadığı, bu alanda sivil toplumun ve özel kesimin daha etkin rol almasını zorlaştıran engeller bulunduğu görülmektedir.

Öte yandan, Türkiye’de ruh sağlığı hizmeti kurumsal zeminde, hastane merkezli olarak verilmektedir. Oysa tüm dünyada toplum tabanlı ruh sağlığı hizmeti verilmekte ve koruyucu ruh sağlığı ile rehabilitasyon hizmeti bunun vazgeçilmez bir parçasını teşkil etmektedir. “Toplum temelli ruh sağlığı modelinde: 1. Basamak (Aile Hekimliği), 2. Basamak (Devlet Hastanesi, Ruh sağlığı Hastanesi) , 3. Basamak Sağlık Hizmetleri (Üniversite), koordinasyon içinde olup tedavi olan hastalar toplum ruh sağlığı merkezine yönlendirilmektedir. Toplum ruh sağlığı merkezinde psikiyatrist, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, hemşire ve uğraşı terapisti ekip halinde çalışarak ruhsal hastalığı olanlara psikolojik eğitim, aile eğitimi ve sosyal beceri eğitimi vererek rehabilitasyonu ve topluma yeniden adaptasyonu sağlamaktadır. Burada yeterince sosyal beceri kazanan kronik ruhsal hastalığı olan hastalar (ruhsal özürlüler) korumalı ev veya korumalı işyerlerine yönlendirilerek, istihdam edilebilmekte; ayrıca kimsesiz hastalar da bakım merkezlerine yerleştirilmektedir.”

Türkiye’de ruh sağlığı hizmetindeki görev dağılımı ağırlıklı olarak psikiyatristler üzerinden yürütülmekte olup piramidin en üstünde sosyal hizmet uzmanı, bunun altında psikolog, psikolojik danışman, rehber öğretmen ve hemşire yer almakta; ruh sağlığı hizmetinde, hizmet alanla ilk muhatap olan meslek mensubu psikiyatrist olmaktadır. Dünyadaki mesleki görev dağılımı piramidi ülkemizde tersine dönmüş durumdadır.

İSTİHDAM

Personel istihdamına gelince, ruh sağlığı yasa tasarısı hazırlanmış olduğu halde henüz yasalaşmadığından halihazırda standart bir eğitimden geçmeyen kişilerin bu tarz hizmetleri verdikleri görülmektedir. Alanla ilgili meslek faaliyetlerini yürütecek yeterli sayıda eleman bulunmamaktadır. Örneğin, yetmiş milyon nüfusa 1500 psikiyatristin yeterli hizmet ulaştıramayacağı açıktır. Psikiyatri ihtisasında standart bir psikoterapi eğitim programı dahi bulunmaması nedeniyle, aile terapilerinden söz edilemeyeceği ortadadır. Bu durum, rehberlik hizmetleri, psikolojik danışma, psikoloji ve sosyal hizmet alanları için de geçerlidir. Mevcut meslek mensupları, kendi görev tanımlarını netleştiremeden çalışmaya gayret etmektedirler.

HİZMET İHTİYACI

Bu alanlarda, ülkemizde ne kadar hizmete ihtiyaç duyulduğunu saptamaya yönelik bir durum tespiti çalışması halihazırda yapılmamıştır.

KOORDİNASYON

Aile rehberliği, aile danışmanlığı ve aile terapisi ile ilgili hizmet veren gerek kamu kurumları gerek sivil toplum kuruluşları arasında bir koordinasyon faaliyeti bulunmamaktadır. İlgili meslek örgütleri arasında en azından mesleki faaliyet sınırlarının belirlenmesi için çalışmalar bulunmaktadır. Ancak meslek örgütlerinin aynı konuda yol alabilmeleri için yeterli bir koordinasyon faaliyeti de saptanmamıştır.

SORUNLAR

1. Mevcut durum saptanırken tanımları verilen kavramların aile rehberliği, aile danışmanlığı ve aile terapisi hizmetlerinde birbirine karıştırıldığı görülmektedir. Kavramların belirsizliği, söz konusu hizmetlerin yeterli eğitim almadan yapılabileceği gibi yanlış bir uygulama sürecine yol açmaktadır. Sonuçta bu, meslek sınırı ihlallerine yol açmaktadır.

2. Rehberlik, danışmanlık ve terapi hizmetlerinin ülke gerçeklerine göre ve ihtiyaçları karşılayacak yeterlilikte sunulabilmesi için gerekli mevzuat konusundaki yetersizlikler, yasal boşluklara yol açtığından denetim mekanizmasının çalışmamasına ve etik ihlallere yol açmaktadır. Bu konuda kanuni bir yaptırım uygulanmamaktadır.

3. Ruh sağlığı yasa tasarısı çıkmadan hâlihazırda standart bir eğitimden geçmeyen kişilerin bu tarz hizmetleri verdikleri görülmektedir. Bu durum, sağlıkta “Önce zarar verme!” ilkesine de aykırıdır.

4. Türkiye’de pilot uygulama aşamasında olan toplum tabanlı ruh sağlığı hizmet modeli çerçevesinde toplum ruh sağlığı merkezleri (Bolu’da uygulanan pilot proje hariç) bulunmamaktadır.

5. Söz konusu hizmetlere yönelik eğitimin hangi kurumlar tarafından ve hangi içeriklerle sağlanacağını belirlemek önem arz etmektedir. Eğitimde standardizasyon yoktur. Psikoloji, psikolojik danışma ve rehberlik, psikiyatri, sosyoloji ve sosyal hizmet gibi mesleklerin sınırlarını belirleyen yasal düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca, psikiyatri hemşireliği, rehabilitasyon hemşireliği özel eğitimi ve uğraşı terapisti eğitimi yapılmamakta ve bu alanda yetişmiş meslek elemanı bulunmamaktadır. Buna ilaveten, meslek eğitimi ve etik standartlar belirlenmemiş durumdadır. Alanda hizmet veren uzman meslek elemanı açığı büyük boyutlardadır.

6. SHÇEK Genel Müdürlüğü’nde yeterli meslek elemanı istihdam edilemediği gibi, kadro ve bütçe sorunları nedeniyle aileye yönelik hizmetler, toplum genelindeki ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Toplum ve Aile Danışma Merkezlerinde hizmet veren meslek elemanlarının çalıştıkları alanda daha etkin olabilmeleri için meslek elemanlarının niteliklerini artıracak ek eğitimler (Aile Terapisi/Danışmanlığı Eğitimleri gibi) sağlanamamaktadır.

7. Aile ve Toplum Merkezleri ülke genelinde nüfusa orantılı olarak yaygınlaştırılmış değildir. Çalışma alanı aile olan bu merkezlerin yalnızca kadın merkezi olarak algılanması nedeniyle erkeklerin yeterli katılımı sağlanamamaktadır.

8. Okulların yarısında rehberlik hizmetleri verecek rehber öğretmen bulunmamaktadır. Rehber öğretmen bulunan okullarda ise öğrenci – rehber öğretmen oranı çok yetersiz durumdadır. “Rehber Öğretmen” kadrosuna atanmaların yaklaşık yarısı Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alanında eğitim almamış (alan dışı) öğretmenlerden oluşmaktadır.

9. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM), yeterli hizmet sunacak bir yapılandırmaya kavuşmamıştır. Ekip çalışmasını yürütecek uzman

kadrosu, gerekli donanım ve benzeri yönlerden yeterli düzeyde değildir. Daha çok “özel eğitim” alacak öğrencileri değerlendirme amaçlı rapor hazırlama işlemine yoğunlaşmış olduklarından diğer hizmetleri tam anlamıyla yürütememektedir.

10. PDR hizmetleri, özel eğitim hizmetleri ile birlikte örgütlendiği için tüm öğrencilere ve tüm öğrenci ailelerine yönelik PDR hizmetlerinin sunulması sınırlı kalmaktadır.

11. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarında istihdam edilecek personelin eğitim ve çalışma standartları belirlenmemiştir.

12. Aileye yönelik rehberlik, danışmanlık ve terapi hizmetleri alanında meslek mensuplarının meslek örgütleri bulunmakla birlikte; bunlar yasal dayanaktan yoksundur.

13. Aile rehberliği, danışmanlığı ve terapisi hizmetlerini yürütecek personelin eğitiminde ekonomik güçlükler söz konusudur. Bu durum, uygun meslek faaliyetlerini ve proje üretmeyi zorlaştırmaktadır.

14. Hizmet ihtiyacı olan kesimin nitelik ve nicelik özellikleri, henüz bu konuda istatistiksel veri olmadığından saptanamamaktadır. Bu durum, ne kadar personel ihtiyacı olduğunun da saptanamamasına yol açmaktadır. Eldeki bütün veriler, ABD ve Avrupa kaynaklı olduğundan ülkemize ait verilerin saptanamaması sorun teşkil etmektedir.

15. Ruh sağlığı hizmet alanında Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, yerel idareler, sivil toplum örgütleri ve vakıflar arasında sağlıklı diyalog ve koordinasyon eksikliği mevcuttur. Eğitimin standardizasyonu ile sertifikasyonu konusunda ve genel olarak bu hizmetlerde ülke çapında koordinatör kuruluş bulunmamaktadır.

16. Aile rehberlik, danışma, terapi hizmetleri ile ilgili izleme ve değerlendirme sistemi geliştirilmemiştir. Bu nedenle yapılan çalışmalarla ilgili uluslararası karşılaştırmalar gerçekleştirilememektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Aile rehberliği, danışmanlığı ve terapisi faaliyetlerinde, kavramların netleştirilmesi için akademik çalışmalara ve meslek kuruluşları arasında işbirliğine ihtiyaç vardır. Bu hizmetleri yürüten meslek mensuplarının meslek kuruluşları aracılığıyla bilgilendirilmesi yararlı olacaktır.

2. Aileye yönelik rehberlik, danışmanlık ve terapi hizmetlerinde nicel yöntemler yanında “katılımlı-döngüsel-eylem araştırması” gibi nitel yaklaşımların yerleştirilmesi ve kültürel özelliklerin de dikkate alındığı ölçeklerin geliştirilmesi gerekmektedir. Katılımcı odaklı, tabanın gereksinimlerinden hareketle sorun tespitlerine önem verilmelidir.

3. Ruh sağlığı yasası bir an önce çıkmalıdır.

4. Türkiye’de ruh sağlığı hizmetlerinin toplum tabanlı ruh sağlığı hizmet modeli çerçevesinde ve toplum ruh sağlığı merkezleri yaygınlaştırılarak yürütülmesine özen gösterilmelidir.

5. Eğitimde standardizasyon sağlanmalıdır. Bu amaçla, hâlihazırda bu konuda eğitim veren kurumların (üniversiteler, meslek örgütleri, eğitim hastaneleri vb.) standardizasyon çalışması yapabilmeleri için, oluşturulacak koordinatör kurum aracılığıyla destek sağlanmalıdır. Eğitim vericiler ve bu eğitimi alacak meslek mensupları için ekonomik destek verilmesi gerekir. Üniversitelerde aile danışmanlığı ve aile terapileriyle ilgili multi-disipliner bir anlayışla yüksek lisans programları açılarak bu alanda yetkin uzmanların artırılması sağlanmalıdır. Yeterli özelliklere sahip olmayan kişilerin bu hizmetleri vermesi engellenmelidir.

6. Aile terapisi eğitimi alan psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal hizmet uzmanları az olduğundan bu sayının artırılabilmesi için ekonomik, yasal ve eğitimle ilgili düzenlemeler bir an önce hayata geçirilmelidir. Mevcut olan az sayıdaki eğitimcinin daha verimli bir şekilde kullanılması, eğitimci sayısının artırılması ve bu konuda yurt dışında eğitim alınabilmesi için gerekli destek sağlanmalıdır.

7. Aile rehberliği hizmetinin, gerekli eğitimi aldıktan sonra, psikolojik danışma ve rehberlik bölümü, psikoloji bölümü, sosyal hizmet bölümü ve ocuk gelişimi bölümü mezunları, psikiyatri ve ocuk psikiyatrisi uzmanları tarafından verilmesi önerilmektedir.

8. Aile danışmanlığı hizmetinin, gerekli eğitimi aldıktan sonra, psikolojik danışma ve rehberlik bölümü, psikoloji bölümü ve sosyal hizmet bölümü mezunları, psikiyatri ve ocuk psikiyatrisi uzmanları tarafından verilmesi önerilmektedir.

9. Aile terapisi hizmetlerinin, ruhsal hastalık tanısı koyabilme özelliğini de içinde barındırdığından ve klinik yetkinlik gerektirdiğinden; bu yetkinliği kazandıracak eğitimi almış multi-disipliner bir ortamda çalışabilecek psikiyatri ve ocuk psikiyatrisi uzmanları ile psikolojik danışma ve rehberlik bölümü, psikoloji bölümü ve sosyal hizmet bölümü mezunları tarafından yapılması önerilmektedir.

10. Mevcut niversite eğitim programlarına psikiyatri hemşireliği, rehabilitasyon hemşireliği, uğraşı terapisti eğitim programları eklenmelidir.

11. SHÇEK Genel Müdürlüğü bünyesinde koruyucu ve önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Öncelikli hedef her ilde en azından birer adet Toplum Merkezi ve Aile Danışma Merkezi açılması ve bu merkezlerde mutlaka yeterli meslek elemanı istihdam edilmesidir. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu illerde merkez sayıları orantılı olarak artırılmalı ve meslek elemanlarının hizmetin gereği olan eğitimleri almaları desteklenmelidir.

12. SHÇEK'e bağlı Toplum Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezleri, Belediyelerin Aile Destek Merkezlerinde bu hizmetleri verecek ekibin içerisinde mutlaka "psikolojik danışman"ların yer alması gerekli görülmektedir.

13. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve orta dereceli kurumlar ile Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüklerinde rehber ğretmen kadroları artırılmalıdır.

14. Aile rehberliği ve aile danışmanlığı hizmetlerinin "ğrenciler odağa alınarak" ailelere sunulmasında eğitim kurumları ilk akla gelen en işlevsel ve en kolay ulaşılabilir kurumlardır. Bu nedenle ocuk üzerinden aileye ulaşma ve aileyi destekleme hizmetlerinin okul rehberlik servisleri ve RAM'lar yoluyla verilebilmesini güçlendirecek bir yapılandırmaya gidilmelidir. Bu amaçla, eğitim kurumlarına 250 öğrenciye bir uzman oranı ile rehber ğretmen atanmalıdır.

15. RAM'ların ekip çalışmasını sağlayabilecek şekilde, yönetmelikte de yer aldığı üzere, psikolojik ve sosyal yardım hizmetlerini sunabilecek uzmanlar ve gerekli donanım ile güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

16. Aile eğitimlerinin gerçekleştirildiği Halk Eğitim Merkezlerinde, rehber ğretmen kadrosu ihdas edilerek görev almaları sağlanmalıdır.

17. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarında istihdam edilecek personelin eğitimlerinin standardizasyonunun sağlanması gerekmektedir.

18. Belediyelerde psikolog, psikolojik danışman, psikiyatrist, ocuk psikiyatristi, ocuk gelişim uzmanı, sosyal hizmet uzmanı kadrolarının yeterince tahsis edilmesi ve kaynağının oluşturulması gerekmektedir.

19. İllerde ve ilçelerde STK'lar, yerel yönetimler, niversiteler ve mülki idare kapsamında aile konusunda bilgi deneyim paylaşım havuzları oluşturulmalıdır.

20. Bu alanda faaliyet gösteren meslek örgütleri konusunda yasal düzenleme yapılmasına ihtiyaç vardır.

21. Söz konusu rehberlik ve sosyal hizmetlerin daha kaliteli bir nitelikte verilebilmesi için meslek elemanı sayısının artırılması ve çalışmaların ülke genelinde yaygınlaştırılması sürecinde yeterli kaynağın sağlanması gerekmektedir. Bu alanlarında yeterli sayıda eleman olması, bir üst basamaktaki hizmetlere ihtiyaç duyan kişi sayısını azaltacaktır. Öncelikli olarak, rehberlik ve sosyal hizmetler alanlarında meslek elemanı sayılarının artırılması programa alınmalıdır.

22. Türkiye çapında personel ihtiyacının öngörülmesinde ailelere rehberlik, danışmanlık ve terapi veren kurum ve kuruluşların verilerinden faydalanılarak ülkemizin bu konudaki arz talep miktarının belirlenmesi gerekir.

23. Bu alanda hizmet veren meslek kuruluşlarının hizmet niteliklerini, veri tabanlarını, hizmet verdikleri meslek mensuplarının özelliklerini ortaya çıkarmak ve ülkemizin bu konudaki sorunları saptamak amacıyla araştırmalar yapılması için destek sağlanmalıdır.

24. Aile rehberliği, danışmanlığı ve terapisi alanındaki hizmetlerin ülke çapında işbirliği ve eşgüdüm içinde yürütülebilmesi için kurumlar ve kuruluşlar (SHÇEK, Milli Eğitim, Sağlık, İşçileri, Adalet Bakanlıkları ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, üniversiteler, mülki idareler, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, uluslar arası kuruluşlar ve diğerleri) arasında etkin işbirliği ve eşgüdüm çalışmaları protokollere bağlanmalı, söz konusu protokoller düzenli aralıklarla gözden geçirilmelidir.

25. Aile destek hizmetleri kapsamında verilen rehberlik, danışma ve terapi hizmetlerinin işbirliği ve eşgüdüm içinde yürütülebilmesi amacıyla kamu alanında Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün koordinatör kuruluş olarak görevlendirilmesi uygun olacaktır.

26. Aile Danışma Merkezlerinin çalışma alanları geliştirilerek, sosyologlar ve fizyoterapistler de Aile Danışma Merkezlerinde çalıştırılmalıdır. (*)

27. Hizmet ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla ulusal ölçekte bilimsel araştırmalar için destek sağlanmalı; mevcut ve potansiyel hizmet ihtiyaçları öngörülerek, gerekli eğitimleri almış sosyal bilim bölümleri ile aile terapisi ve klinik eğitimi almış uzman personel tarafından karşılanması amacıyla istihdam ve eğitim tedbirleri birlikte planlanmalıdır. (**)

(26. ve 27. maddeler Genel Kurulda sunulan önerilerle eklenerek kabul edilmiştir.)

(*) (**) Komisyon Raporunun Genel Kurulda görüşülmesi sırasında yapılan değişikliğe Prof. DR. Erden ÜNLÜ, Esin POLAT, Yrd. Doç.Dr. Cengiz ÖZBESLER, Cesur CEYLAN, Özden SALMAN, Neş'e Doğan YÜCEL, Seda ÇAKIR, Serap SEVER, Funda BAYSAL, Şebnem KANMAZ ve Fatma GÜNGÖREN tarafından Şura Divan Başkanlığına verilen yazılı başvuruyla aşağıdaki şerh konulmuştur;

“Uluslar arası bilim ve meslek çevrelerinde kabul edildiği biçimde, mesleki yetkilerin kullanılmasında özel eğitim gerektiği gerekçesinden hareketle, Aile Rehberlik, Danışma ve Terapileri Komisyon’ un Şura Genel Kurulu’ nda görüşülen raporunun maddelerinden 26. maddeye Genel Kurul’ da önerilerek eklenen “sosyolog” ve “fizyoterapist” ifadelerine ve gene Genel Kurul’ da eklenen 27. maddenin tümüne karşı olduğumu bildirerek bu iki maddeye şerh koyuyorum.”

Komisyon Başkanı : Doç. Dr. Vehbi BAŞER Balıkesir Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Sos. Bölümü
Başkan Yardımcısı : Ercan ŞEN ASAGEM Uzmanı
Raportörler : Fırat Yılmaz ASAGEM Uzman Yard.
Nuray Şehitoğlu ASAGEM Uzman Yard.

KOMİSYON ÜYELERİ

3. Gamze MALATYALI DPT Uzmanı
4. Doç. Dr. Hakan TÜRKÇAPAR Dışkapı Eğitim Hastanesi Psikiyatri Kliniği
5. Prof. Dr. Asena AKDEMİR Hatay M. K. Üniv. Psikiyatri
6. Dr. Fatih YAVUZ Dışkapı Eğitim Hastanesi Psikiyatri Kliniği
7. Prof. Dr. F. Gülden GÜVENÇ Okan Üniv. Psikoloji Bölümü
8. İnci BEŞPINAR Kadıköy Belediyesi
9. Prof. Dr. Veli DUYAN Ankara Üniv. Sağlık Bilimleri Fak. Sos. Hizm. Bölümü
10. Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak. PDR Bölümü
11. Serap SEVER SHÇEK
12. Fatih KILIÇARSLAN Bakırköy Ruh ve Sinir Hast.
13. Dr. Ünal ŞENTÜRK İnönü Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Sos. Bölümü
14. Haktan DEMİRCİOĞLU Milli Eğitim Bakanlığı
15. Şebnem KANMAZ Aile ve Evlilik Terapileri Derneği
16. Nevin MERİÇ Diyanet İşleri Başkanlığı
17. Hicret TOPRAK Diyanet İşleri Başkanlığı
18. Vahdi ÇOBAN İstanbul Üniv. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
19. Dr. Hülya ENSARİ Bolu İzzet Baysal Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi
20. Funda Baysal Aile ve Evlilik Terapileri Derneği
21. Emrullah ARSLAN İŞ-KUR
22. İhsan AKTAŞ Genar Araştırma Şirketi
23. Ayşe TONGUÇ Zeytinburnu BELEDİYESİ

AİLE EĞİTİMİ KOMİSYONU RAPORU

Komisyonumuz kamu kuruluşlarından 10, yerel yönetimlerden 2, üniversitelerden 4, sivil toplum kuruluşlarından 10, özel sektörden 2 kişi olmak üzere toplam 28 üyeden oluşmuştur.

Yapılan müzakereler sonucunda Şura Genel Kurulu'na sunulmak üzere aşağıdaki rapor hazırlanmıştır.

Rapor hazırlanırken; aile kurumunu korumak, aileyi güçlendirmek ve desteklemek amacıyla, aile eğitimi çalışmalarında ailedeki tüm bireylerin katılımının sağlanması gerektiği anlayışından hareketle, alanda yaşanan sorunlar, tecrübeler ve yenilikler göz önünde bulundurularak aile eğitimi çalışmalarında kapsayıcı ve bütünleştirici bir vizyon benimsenmiştir.

Komisyonumuzun çalışması; aile eğitimleri konusunda mevcut durum, hedef kitle, program ve materyal geliştirme, ölçme ve değerlendirme, ilgili kurumlar arasında eşgüdümün sağlanması ve eğitimin halka ulaştırılmasında kullanılabilecek imkânlar şeklinde 6 başlık altında toplanmıştır:

I. Aile Eğitimi Konusunda Mevcut Durum

1. Ülkemizde aileye yönelik eğitim programları, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Bu kurum ve kuruluşlar arasında farklı düzeylerde işbirliği yapılmakla birlikte üst düzeyde bir eşgüdüm bulunmamaktadır. Ayrıca, bu alanda derinlemesine ihtiyaç analizi çalışmaları da yapılmış değildir. Aynı şekilde uygulanan programların bir kısmında yerel ihtiyaçların dikkate alınmadığı ve toplumumuza ve kültürümüze özgü sorunları kapsamadığı ifade edilebilir.
2. Aile eğitimi konusunda sorumluluğu bulunan bazı yöneticilerin yeterli duyarlılıkta olmaması önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.
3. Düzenlenen programlara ağırlıklı olarak kadınların ilgi gösterdiği, erkeklerin yeterli katılım sağlamadığı gözlenmektedir.

II. Aile Eğitimlerinde Hedef Kitle

4. Aile eğitim programlarına, evlilik hazırlığı yapanlar, ebeveynler, çocuğa bakım hizmeti veren kişiler, büyükanne, büyükbabalar ve çocukların yanı sıra, tek ebeveynli aileler, engelliler vb. özel durumu olan ailelerin katılması sağlanmalıdır.
5. Bu tür çalışmalara yeterli ilgi göstermediği gözlenen erkeklerin katılımını artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Aynı şekilde bu tür çalışmalardan yararlanma imkânı kısıtlı olan kırsal kesime ulaşma yolları aranmalıdır.
6. Yurtdışında yaşayan Türk ailelerinin ihtiyaçlarına yönelik aile eğitimi programları da düzenlenmelidir.
7. Ülkemize diğer ülkelerden gelen mülteci, sığınmacı ve diğer statüdeki kişilerin/grupların/ailelerin topluma uyumları ve ihtiyaçlarına yönelik aile eğitimi programları da düzenlenmelidir.
8. Medyanın aile eğitimine dair farkındalık ve duyarlılık oluşturmadaki önemine binaen, eğitim programlarının medya çalışanlarına ulaştırılması sağlanmalıdır.

III. Aile Eğitimleri Konusunda Program ve Materyal Geliştirme

9. ASAGEM, aile eğitimlerinde kullanılmak üzere geliştirilen çerçeve programı ve materyalleri ilgililerin kullanımına sunulmalıdır.
10. Program geliştirmede, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, siyasi partiler, özel eğitim kurumları, araştırma ve danışmanlık kuruluşları aktif rol oynamalıdır. Bu kurum ve kuruluşların ve temsilcilerinin görüş ve katkılarının çalıştay, arama konferansları, rapor, anket vb. çeşitli yollarla programa yansımaları sağlanmalıdır.
11. Uluslararası sivil toplum kuruluşları ve uluslararası hükümetler kuruluşlarından da yararlanılmalıdır. Aynı şekilde, yurt dışında benzer çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlarla karşılıklı işbirliği ve paylaşım platformları oluşturulmalıdır. Ayrıca, literatür verileri etkin olarak kullanılmalı, daha önce uygulanmış programlar incelenmelidir.
12. Aile eğitiminde görev alacak eğitimcilerin yetiştirilmesi için yüksek öğretim kurumlarında bağımsız bir bölüm açılmalı veya mevcut bölümlerde farklı bir program geliştirilmelidir. Ayrıca, üniversite dışında yetiştirilecek eğitimcilere yönelik programlarda kur sistemi uygulanmalıdır.
13. Program geliştirme sürecinde ihtiyaç analizine, yetişkin eğitimi anlayışı çerçevesinde hedef kitleyi oluşturan bireylerin aktif katılımı sağlanmalıdır.
14. İhtiyaç analizinde aşağıdaki araçlar kullanılmalıdır:
  - a. Aileyle ilgili bölgesel farklılıklar analiz edilip ulusal ve uluslararası sosyo-ekonomik ve kültürel göstergeler mukayeseli olarak derlenmeli,
  - b. Alanda çalışan kurum ve kuruluşların geniş tabanlı katılımıyla yerel ve ulusal düzeyde atölye çalışmaları organize edilmeli,
  - c. Alanda uzmanlaşmış kişi ve kurum temsilcileriyle derinlemesine mülakatlar yapılmalıdır.

IV. Aile Eğitimlerinin Değerlendirilmesi

15. Aile eğitimlerinin verimli, etkili ve sürekli olabilmesi için çok yönlü ölçme ve değerlendirme sistemi kurulmalıdır. Bu bağlamda;
  - a. Programa katılanlara tutum envanterleri (öntest, sontest vb.) uygulanmalı,
  - b. Katılımcılar ilerleyen zamanlarda periyodik olarak takip edilmeli,
  - c. Programa dair uzman görüş ve değerlendirmeleri alınmalı,
  - d. Üniversitelerle işbirliği içinde programın etkililiği yüksek lisans ve doktora tezleri, alan araştırma raporları vb. akademik çalışmalarla belirlenmeli,
  - e. Aile eğitimine katılanların kazanımları, anket, derinlemesine mülakat vb. yöntemlerle ailesi ve yakın çevresi ile birlikte değerlendirilmeli,
  - f. Uzun vadede eğitimlerin başarısı, ASAGEM tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen Türk Aile Yapısı Araştırması'na benzer makro çalışmalarla periyodik olarak ölçülmeli,

- g. STK'ların aile eğitimi çalışmalarının etkililiği, ASAGEM tarafından bu programların fayda-maliyet analizleri de göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

V. Eğitim Programlarının Halka Ulaştırılmasında Kullanılabilecek İmkânlar

16. İlköğretim kurumlarında eğitim programlarında özellikle Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi vb. derslerde yer alan aile eğitimi ile ilgili konuların daha etkin ve işlevsel hâle getirilmesi sağlanmalıdır.
17. Yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra medyanın desteği etkin şekilde kullanılmalıdır.
18. Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri aile eğitimi ile ilgili bir takım çalışmalar yürütmektedir. Geliştirilecek aile eğitimi programının halka ve özellikle bu tür programlara katılımı daha az olan erkeklere ulaşması için bu kurumlarla etkin işbirliği geliştirilmelidir.

VI. Aile Eğitimlerinin Uygulanmasında Kurumlar Arasında Eşgüdüm Sağlanması ve Sorumluluk Paylaşımı

19. Aile eğitim programlarının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecinde yukarıda bahsedilen tüm paydaşların aktif görev alması büyük önem taşımaktadır. Ancak, eşgüdüm sağlayacak kurumun belirlenmesinde bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Örneğin, bu Şurayı düzenleyen ASAGEM, sosyal politikalar geliştirmek üzere araştırma projeleri yürütmekle beraber, icracı bir kurum özelliği taşımamaktadır. Kurum teşkilat yasasında değişiklik yapılarak, aile eğitimleriyle ilgili eşgüdüm görevinin ASAGEM'e verilmesi uygun olacaktır.
20. Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgün eğitim ağırlıklı hizmet vermesi ve yaygın eğitim alanında çok ve çeşitli çalışmalar yürütmesi, aile eğitimi konusunda yeterli çalışmalar yapmasına engel olabilmektedir. Bu sebeple, temel görevi aile eğitimi olan yeni bir birim oluşturulmalıdır.
21. Aile eğitimlerinin yaygınlık kazanması için medya ile de eşgüdüm sağlanmalıdır.
22. ASAGEM bünyesinde aileyle ilgili varolan dokümantasyon merkezi geliştirilmeli ve ilgililerin istifadesine sunulmalıdır.
23. Aile ile ilgili kurum ve kuruluşlarda dağınık halde bulunan veriler ASAGEM tarafından derlenerek sanal ortamda kullanıma sunulmalıdır.
24. Aileye yönelik tüm çalışmaların daha etkin şekilde yürütülebilmesi için müstakil bir Aile Bakanlığı kurulmalıdır. (*)

(*) 24. Maddeye Prof.Dr. Erden ÜNLÜ tarafından Şura Divan Başkanlığına yapılan yazılı başvuru ile aşağıdaki şerh konulmuştur;

“Çağdaş kamu yönetimi organizasyonu örnek alındığında, Şura Genel Kurulu'nda sunulan Aile Eğitimi Komisyon Raporu'nun 24. maddesine karşı olduğumu belirterek ilgili maddeye şerh koyuyorum.”

Komisyon Başkanı : Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN, Cumhuriyet Üniversitesi
Başkan Yardımcısı : Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜNGÖR, Sakarya Üniversitesi
Raportörler : Prof. Dr. İlhan YILDIZ, Diyanet İşleri Başkanlığı
Funda AKYOL, Gökkuşluğu İstanbul Kadın Kuruluşları Platformu

KOMİSYON ÜYELERİ

Ayşe	AKŞENER	Zeytinburnu Belediyesi AKDEM
Prof.Dr. Aliye Mavili	AKTAŞ	Selçuk Üniversitesi SHYO
Rahime Beder	ŞEN	ASAGEM
Hüseyin	BULUT	Çağdaş Aile Derneği
Emre Tevfik	ÇAMPINARI	ASAGEM
Hüseyin	DAĞLI	Muraş Eğitim Kurumları
Seçkin	DEMİRALP	MEB
Semra	DEMİRKAN	ASAGEM
Alparslan	DURMUŞ	EDAM Eğitim Danışmanlığı ve Araş. Merk.
Gülizar	ERDOĞAN	Gönüllü Eğitimciler Derneği
Serkan	KAHYAOĞLU	AÇEV
Fatma	KARAGÖZ	SHÇEK
Kemal	KAYA	İnsan Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı
Necla	KOYTAK	Kadından Topluma Eğitim Grubu
Ülkü	KÜÇÜKKURT	MEB
Güler	MERT	Bolu Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü
Burcu	ÖNENÇ	İzmir Büyükşehir Belediyesi
Adem	SOLAK	K.T.Ü Eğitim Bilimleri
Deniz	ŞENOCAK	AÇEV
Nermin	AYGEN	Gönüllü Eğitimciler Derneği
Şengül	YİĞİT	İstanbul Kadın ve Kadın Kuruluşları Derneği
Seda	YILMAZ	AÇEV
Ayşenur	ÇELİK	Gülpembe Eğitim Derneği
Gürol	VURAL	ASAGEM

SOSYAL YARDIMLAR KOMİSYONU RAPORU

A- Temel Yaklaşımımız

Aile toplumsal kurumların başında gelmektedir. Bir toplumun varlığının devamı da aile kurumunun varlığının devamıyla doğru orantılıdır denilebilir. Komisyonumuz sosyal yardım konusunu tartışırken, aileyi esas alan bir yaklaşım içinde olmuştur. Kurumsallaşmış sosyal refah anlayışı çerçevesinde “bağımlı bir nüfus oluşturulmaması” ilkesi benimsenmiştir.

Komisyonumuz buradan hareketle aşağıdaki tespitlerde bulunmuş ve önerileri geliştirmiştir.

B. Tespitler

1. Türkiye’de sosyal yardımlar konusunda çok sayıda yasal düzenlemelerin bulunması ve bu alanda faaliyet gösteren kurumlar arasında (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, SHÇEK, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve belediyeler gibi) gerekli koordinasyon ve eşgüdümün bulunmaması
2. Türkiye’de yoksulluk haritası ve sosyal yardım yararlanıcılarına ilişkin ortak bir veri tabanının bulunmayışı
3. Ortak veri tabanının bulunmayışının bir sonucu olarak, sosyal yardım konusunda mükerrerliklerin yaşanması
4. Yoksulluğun tüm sosyal yardım kurumlarınca kabul edilen ortak bir tanımının bulunmaması
5. Türkiye’de sosyal yardımın bir hak olarak kabul edilmesine yönelik bir anlayışın yeterince gelişmemiş olması
6. Sosyal yardım konusunda kamu kaynaklarının yetersiz oluşu ve etkin olarak kullanılmaması
7. Sosyal yardımlar konusunda faaliyet gösteren kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları arasındaki koordinasyon eksikliği
8. Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanındaki uygulayıcıların sayı ve nitelik açısından yetersiz olması
9. Türkiye’de sosyal yardımların bazı durumlarda insan onurunu ve haysiyetini rencide edecek şekilde yapılması
10. Sosyal yardım anlayışının sadece maddi olarak algılanarak sosyal destek ve rehabilitasyon hizmetlerine yeterli ve gerekli önemin verilmemesi
11. Çalışabilir durumdaki yoksul kişilerin istihdam ve gelir getirici faaliyetlere yeterince yönlendirilememesi

12. Kadınların çalışma hayatına yeterince katılamamasının sonucunda kadın yoksulluğunun süreklilik kazanmış olması
13. Türkiye’de sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanında faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonu sağlayıcı bir üst çatı kuruluşunun bulunmaması
14. Kamu ve özel sektördeki özürü ve hükümlü personelin yeterince istihdam edilmemesi nedeniyle özürülerin ve hükümlülerin işsiz ve yoksul duruma düşmesi
15. Yaşlıların yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik sistemlerin yeterince gelişmemiş olması (aylıkların düşüklüğü, evde bakım hizmetlerinin gelişmeyişi, hobi merkezlerinin bulunmayışı vs)
16. Türkiye’de çocuk yoksulluğu ve çocuk işçiliğinin kronik bir sorun haline gelmiş olması

C. Öneriler

1. Sosyal yardım alanında faaliyet gösteren kamu kurumları arasında eşgüdüm ve koordinasyonun sağlanmasına yönelik önlemler alınmalıdır.
2. Sosyal yardımların ve sosyal hizmetlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekir.
3. Sosyal yardımlar koruyucu, önleyici, destekleyici ve geliştirici nitelikte olmalıdır.
4. Sosyal yardım konusunda ortak veri tabanının oluşturulması ve yoksulluk haritasının çıkarılması zorunludur. Böylece kamu kaynakları etkin ve verimli kullanılacak ve mükerrerlikler önlenecektir.
5. Yoksulluğun ortak bir tanımının yapılarak norm ve standartlarının geliştirilmesi gerekir.
6. Devlet, sosyal yardımı hak olarak kabul eden bir anlayış ışığında gerekli kaynakları ayırmalı ve düzenlemeleri yapmalıdır.
7. Sosyal yardımlar konusunda faaliyet gösteren kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları arasında eş güdüm ve koordinasyon sağlanmalıdır.
8. Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında çalışan uygulayıcıların sayıları arttırılmalı ve niteliklerinin geliştirilmesine yönelik önlemler alınmalıdır.
9. Sosyal yardımlar yapılırken insanların rencide edilmesini önleyecek gerekli mekanizmaların geliştirilmesi gerekir.
10. Sosyal yardımların sadece maddi yardımlarla sınırlı tutulmayıp, diğer destek hizmetlerinin (mesleki eğitim, yaşam boyu eğitim, psikolojik destek, kötü alışkanlıklarının önlenmesi vs.) geliştirilmesine yönelik mekanizmalar oluşturulmalıdır.
11. Sosyal yardımlarda istihdam ve gelir getirici projelere öncelik verilmelidir.

12. Kadınların iş yaşamına katılmasını sağlamaya yönelik önlemler alınmalı, çalışan kadınların çalışma koşullarını kolaylaştıran mekanizmalar geliştirilmelidir.
13. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanında faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlar arasında denetim, koordinasyon ve eş güdüm sağlamak üzere bir üst kurul kurulmalıdır.
14. Türk toplumunda yaygın olan geleneksel yardımlaşma ve dayanışma kültürünün korunması ve geliştirilmesi gerekir.
15. Yaşlıların yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik sistemlerin oluşturulması gerekir.
16. Kamu ve özel sektörde özürü ve hükümlü personelin istihdam edilmesine yönelik mekanizmalar geliştirilmeli ve özendirilmelidir.
17. Türkiye’de çocuk yoksulluğu ve çocuk işçiliğinin önlenmesine ve evsizlere yönelik mekanizmalar geliştirilmelidir.

Komisyon Başkanı : Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Komisyon Başkan : Yrd. Doç. Dr. Şuayp ÖZDEMİR
Raportör : Abdulkadir ABDUŞOĞLU

KOMİSYON ÜYELERİ

Ömer	ÇAHA	Deniz Feneri Derneği
Kadir	ARICI	Gazi Üniversitesi - İkt. ve İd. Bil. Fak.
Dolunay	ŞENOL	Kırıkkale Üniversitesi
Selahaddin	ÖĞÜLMÜŞ	Ankara üniversitesi
Tevfik	ERDEM	Gazi Üniversitesi - İkt. ve İd. Bil. Fak.
Melek	İPEK	SGK – Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü
Hatice	CAN	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
Nihal	İLDEŞ	Sağlık Bakanlığı
Sadık	EMECEN	Kimse Yok Mu Derneği
Ahmet	EYCE	Sivas Belediyesi
Handan	KARATAŞ	Ayıışığı Kùltür ve Yardımlaşma Derneği
Cuma	ATABAY	Vakıflar Genel Müdürlüğü
Selim	ÇOŞKUN	Devlet Bakanlığı
Huriye	SEVEN	SYDGM
Semiha	BOYBEK	SYDGM
Samet	GÜNEŞ	SYDGM
Ferhat	ODABAŞI	SYDGM
Fatma	GÜNGÖREN	SYDGM
Zafer Özlem	HATİPOĞLU	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Esin	POLAT	Ankara Valiliği
Tacettin	GÜNEŞ	ASAGEM
Mustafa Nuri	NURUAN	ASAGEM
Fethullah	HAKSÖYLER	ASAGEM

ÇOCUK, YAŞLI VE ÖZÜRLÜ BAKIMI KOMİSYON RAPORU

Komisyonumuz kamu kuruluşlarından 14, üniversitelerden 6, sivil toplum kuruluşlarından 2 ve özel sektörden 2 kişi olmak üzere toplam 24 üyeden oluşmuştur. Komisyon başkanlığına Prof. Dr. Nuray Kırdı seçilmiştir.

Komisyonumuzun ele aldığı konular 7 ana başlık halinde ele alınmış, mevcut durum ve sorunlar üzerine tartışılarak çözüm önerileri sunulmuştur. Bu konular;

1. Bireylerinde bakım gereksinimi olan ailede yaşanan/aileyi etkileyen sorunlar
2. Aileyi güçlendirmeyi hedefleyen sosyal politikalar ve hizmetler
3. Çocuk, yaşlı ve özürlü bakımı
4. Kurumsal bakım (sürelî /gündüzlü) bakım ve rehabilitasyon merkezi
5. Evde Bakım
6. Alternatif Bakım Modelleri
7. Aile Eğitimi Toplumsal Farkındalık

A) BİREYLERİNDE BAKIM GEREKSİNİMİ OLAN AİLEDE YAŞANAN/AİLEYİ ETKİLEYEN SORUNLAR

DURUM DEĞERLENDİRMESİ VE SORUNLAR

1)Farklı nedenlerle evden kaçan ve sokağa itilen çocuklar problemi (göç, eğitimsizlik, aile içinde maruz kalınan cinsel, duygusal, fiziksel istismar ve ihmal, parçalanmış aileler, üvey ebeveyn ve kardeş, aile içi şiddet, sevgisizlik ve ilgisizlik, ailede madde kullanımı, özürllük durumu, ekonomik yetersizlikler, yoksulluk, işsizlik, çocuk sayısının çok olduğu kalabalık aileler gibi)

2)Risk altındaki çocuklara müdahaleye ilişkin kurumlara yetki ve sorumluluk veren yasal düzenlemelerin varlığına rağmen sürecin işleme yönteminde var olan belirsizlik, eşgüdüm ve koordinasyon, izleme ve değerlendirme ve politik nedenlerden kaynaklı istikrar yetersizliği

3)Riske maruz kalması olası olan çocuklara ilişkin gerekli olan bilgilerin koordine içerisinde erken müdahaleye olanak verecek merkezlerin olmaması, işbirliklerinin oluşturulması ve bu süreçte izleme ve değerlendirme sürecinde teknolojik yöntemlerin etkin olarak kullanılması (Ör: İstanbul'da yer alan çocuk bilgi bankası)

4) Adalet bakanlığında tutuklu bulunan veya vatani görevini yapmakta olan madde bağımlısı olan gençlerin rehabilitasyonuna yönelik sorunların olması

5)Sosyal dışlanmaya uğramış veya riske maruz kalmış Vatandaşların, mülteci ve sığınmacıların çocukları gibi müdahale edilmesi gereken problemlerin incelenmesi

6)Sosyal dışlanmaya uğramış veya riske maruz kalmış vatandaşların kurmakta oldukları ailelerde yer alan enstest ilişkiler, sağlık ve eğitim problemleri ile devletin bu ailelere hizmet sunamaması\ sunmaması problemi

7)Mevsimlik işçilerin yanlarında çalıştırmak üzere götürdükleri çocuklarının eğitim problemleri.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1)Yoksulluk, eğitimsizlik, çevresel, fiziksel ve sosyal faktörlerden kaynaklı problemler ve verilen hizmetlere erişimde ailenin yaşadığı problemlerin ön plana alınması

2)Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların var olmasına yol açan durumlara ilişkin kısa, orta ve uzun vadeli planlarla temel politikaların üretilmesi

3) Risk altında bulunan çocuklara ilişkin bölgeye bağlı olarak farklı modellerin uygulanması ve farklı nedenlerle ailesiyle bağı kopan çocuklara sosyal hizmetlere ulaşma imkanının sağlanacağı ara merkezlerin oluşturulması ve hizmet sistemi içerisinde risk gruplarındaki bu çocukların riskli duruma düşmeden dahil edilmesi (SHÇEK projesi olan ve UNICEF tarafından teknik olarak desteklenen 2009 yılı sonunda 12 ilde uygulanacak olan Erken Uyarı Sistemi)

4) Evden kaçan bu çocukların diğer çocuklarla karışmaması için aile mahkemelerinden önce farklı modeller oluşturulması ve farklı yöntemler ile analizin ve tespitin yapılması ve mahkemelerle bu ailelere çocuklarının riskten korumaları amacıyla maddi destek sağlanması ve bu yolla da ortaya çıkabilecek olan farklı aile profilleri tehlikesinden korunması (parçalanmış ailelerde görüldüğü gibi)

5) Sorumlu kurumlar tarafından madde bağımlısı askerlik dönemindeki gençlere yönelik hizmet sunulması, askerlik yasasında yapılacak değişikliklerle bu gençlerin ilgili kurumlardan gerekli tedaviyi alması şartıyla askerlikten muaf tutulmalarının sağlanması, ayrıca sorumlu olan rehabilite edici bu kurumların belirlenmesi ve sayılarının artırılması hususunun Askerlik Yasasında yer alması.

6)Kız çocuklara yönelik ayrımcılığın yer aldığı ailelerdeki çocuklar, özürlü çocuklar ve mevsimlik işçilerin çocuklarının eğitim sistemine dahil edilebilmesi için MEB sorumluluğu kapsamında çözümlerin uygulamaya geçirilmesi.

7) Özürlülerin rehabilitasyon ekibi içerisindeki personelin görev tanımlarının netleştirilmesi, niceliğinin artırılması ve ekip içerisindeki herhangi bir elemanın yerine başka mesleklere sahip olanların istihdam edilmemesi ve bu konularda denetimlerin yeterli düzeyde yapılması

B) AİLEYİ GÜÇLENDİRMEYİ HEDEFLEYEN SOSYAL POLİTİKALAR VE HİZMETLER

DURUM DEĞERLENDİRMESİ VE SORUNLAR

- 1) Evde bakım hizmetlerine ilişkin yapılan son düzenleme 26244 R.G. sayılı 30.7.2006 tarihli Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmeliktir. Bu yönetmelikte bakım hizmetleri veren kurum ve kuruluşların uyması gereken usul ve esaslar ile denetleme ve kuruluş yöntemleri yer almaktadır. Özürlü bireylerin ikametgahlarında bakımlarını sağlayan akrabasına 1 (bir) aylık net asgari ücret tutarında ücret; Özel bakım merkezlerinde 24 saat bakımı sağlanan her bir bakıma muhtaç özürlü için ise 1 (bir) aylık net asgari ücretin iki katı kadar aylık ödeme İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır. Evde bakım hizmetinden yararlanan 108.792 bakıma muhtaç özürlü bulunmaktadır.
- 2) 2006 yılında evde bakım uygulamaları herhangi bir sosyal güvencesi olmayan, özürlü grubuna dahil olan ve sağlık raporu ile ispatlanan kişiler bakımdan faydalanmaktadır. (hizmetlerin sunumuna sınırlılık teşkil eden başvuru koşulları yer almaktadır.)
- 3)Huzurevine başvuran, ekonomik yoksunluğu saptanan ancak sırada bekleyecek olan yaşlılara, gerek duyulması halinde İl Müdürlüğüne aynı ve nakdi yardım yapılabilmektedir.
- 4) SHÇEK çocuk haklarına yönelik çalışmalar kapsamında Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi ve diğer ilgili sözleşmelerin ülkemiz mevcut yasalarına, tam anlamıyla uyumlandırılmasına yönelik mevzuat çalışmaları sürdürülmektedir. Çocuk hakları kapsamında farklı kampanya ve çalışmalar sürdürülmektedir.
- 5) Aile destek hizmeti veren kurumlarda çalışacak olan personelin görev tanımlarında netliğin olmaması ve gerçek ihtiyaç duyulan personelin ne olduğunun belirlenememesi...
- 6) Özürlü bireye bakan kişiler sosyal yaşama katılımda ciddi sorunlar yaşamaktadırlar.
- 7) Özürlü bireye bakan ailelerde aile içi sorunlar, gerilim ve çatışmalar yaşanabilmektedir.
- 8)Ailede bulunan özürlüye bakan kişiye SHÇEK tarafından bağlanmış olan aylık uygulaması olumlu sonuçlar yaratmıştır.
- 9)Sorunların tespiti için aile nelere sahip ve nelerden yoksun ve grupların aile içerisindeki mevcut durum ortaya konulmalıdır.
- 10)Ailelerde yer alan sorunlu dezavantajlı grupların kendine has farklı problemleri yer almaktadır. (Farklı özür gruplarına yönelik özel çözümler olmalı)
- 11) Zihinsel özürlü olanlara yönelik 16 aile danışma ve Rehabilitasyon Merkezi bulunmaktadır. Ayrıca bu alanda STK veya özel kuruluşlar da etkin çalışmaktadır.
- 12)Kuruluş bakımındaki çocukların aileleri yanında bakımı ve desteklenmesi amacıyla Eve Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi başlatılmıştır ve 2007 yılında 1140 çocuk Aile Yanına döndürülmüştür (0-18 yaş).

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- 1)Özürlüye bakan kişiye aylık bağlanmasının yanı sıra sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla farklı gelişmiş çözüm önerileri de üretilmelidir.
- 2)Özürlü bireye bakan kişilerin sosyal yaşama katılım gereksinimlerine yönelik olarak özürlü bireylerin kısa\geçici sürelerle kalabileceği bakım merkezlerinin oluşturulmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
- 3)Bakım gereksinimi ile aile içerisinde yaşanan sorunlar arasındaki ilişki önemlidir.
- 4)Aileye verilecek olan hizmetlerle çocuğun kendi ailesi içinde desteklenmesi ve çocuğun kurum bakımına ihtiyaç duymayacak hale getirilmesi ön planda olmalıdır.
- 5)Aileler tarafından ifade edilen yetersizlik sorunları ciddiye alınmalıdır ve gerekli olan kamu kuruluşları ile irtibata geçilmelidir. (ör: Sosyal inceleme kapsamında ailelere yönelik yerinde yapılan inceleme ve oluşturulacak raporla verilen bakım kararı). Önemli olan nokta aile temelli alternatif bakım yaygın hale getirilmelidir.
- 6) Ailenin güçlendirilmesi eğitilmesi, sosyal hizmetin eve kadar ulaştırılması ve yardımların sadece merkezden sağlanmaması, mobil ekiplerin yer aldığı tespit amaçlı modellerin oluşturulması gerekmektedir.
- 7)Ailenin rehabilite edici yönünün yanında koruyucu ve önleyici özelliklerinin de vurgulanması gerekmektedir.
- 8)Kendisine güveni olan, toplumla barışık sosyal bireylerin yetiştirilmesi önemli olduğu için her çocuğun potansiyel en üst düzeyde yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
- 9) Özürlü bireye bakan ailelere aile içi sorunların aşılabilmesi amacıyla sosyal ve psikolojik destek, danışmanlık hizmetleri verilmelidir.
- 10)Özürlü bireye bakan ailelerin yaşadıkları sorunları, çözmek ve hizmet veren kurumlarla ilişkilerini düzenlemek üzere koordinasyon sağlanmalıdır.
- 11)Yardıma muhtaç olan aile ve bireylerin tespit edilebilmesi için gerekli olan veri tabanı koordinasyon içerisinde hazırlanmalı ve bu veri tabanı etkin olarak kullanılmalıdır.
- 12)Oluşturulacak veri tabanı kapsamında (Ör: T.C. kimlik no kullanımı) dağıtılacak olan maddi yardımlar tek merkezden kontrollü yapılmalıdır.
- 13)Kanunla kurulmuş olan aile danışma merkezleri yaygınlaştırılmalı ve daha etkin hale getirilmelidir.
- 14)Sosyal güvenlik kurumunun birleşmesi sonucu bazı özürlülere yapılmakta olan yardımlarda problemlerin çıkması değerlendirilmelidir.
- 15)Bakıma muhtaç özürünün yakınına verilen para yardımı sosyal güvenlik kapsamında ele alınmalı, Sağlık Bakanlığı ve SGK işbirliği ile verilmelidir.

C) ÇOCUK, YAŞLI VE ÖZÜRLÜ BAKIMI

DURUM DEĞERLENDİRMESİ VE SORUNLAR

- 1) Huzurevine yerleşmek isteyen yaşlılar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine, İlçe Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'ne ya da doğrudan Huzurevi ve/veya Merkez Müdürlüklerine başvurarak gerekli işlemler tamamlandıktan sonra kabul edilmektedir.
- 2) Yaşlıların huzurevine yerleştirilmesine ilişkin talep yaşlı ve ailesinden geldiğinden mevcut uygun kurumun belirlenmesinde sorun olabilmektedir.
- 3) Çocuk ve yaşlıya öz ailesi, akrabaları yanında bakımın sağlanması ve alternatif bakım imkanı kalmaması durumunda kurum bakımının sağlanması olan SHÇEK'in genel politikası kapsamında çocuk evi sevgi evi modelleri uygulanmaktadır.
- 4) Nitelikli bakım elemanı sayısının ve eğitim standartının yetersizliği
- 5) Evde bakımının sağlanması mümkün olmayan yaşlı ve özürülülerin evde bakımını sağlamaya yönelik desteğin hangi şartlar altında gerçekleştirileceğine yönelik standartları belirleyen Öz Bakım İhtiyacı konulu yönetmeliğe göre hareket edilmektedir. Bu yönetmelik kapsamında çalışan bir kurul tarafından da bakım hizmeti talep eden özürülü için gerekli hizmetler sağlanmaktadır. Fakat ağır bilişsel (Alzheimer ve Demans gibi) ve zihinsel özürülü olanlar bu yönetmelik kapsamında yer almamaktadır ve bu kişilere verilecek olan bakım hizmetlerinin bir problem oluşturması
- 6) Kayıtdışı bakıcı elemanların sayısının çokluğu ve denetimin yetersizliği ve süre kısıtlarının olmamasından dolayı (7 gün 24 saat çalışabilmeleri) tercih edilmekte olan yabancı uyruklu bakıcılara yönelik yasal düzenlemeler bulunmaması ve bu bakıcılara yönelik eğitim standartlarının olmaması
- 7) Çocuklarda dengeli ve yeterli beslenememeye bağlı ortaya çıkan problemler (beslenme yetersizliği, obezite)
- 8) Bakım hizmetleri veren özel kuruluşların denetlenmesindeki yetersizlikler ve Özel olarak çalışmakta olan huzurevlerinin devletten yeterli desteği alamaması ve eğitimli bakım elemanı eksikliğinin olması, sertifikalandırılmasındaki sorunlar ve nitelikli elemanın işteki sürekliliğinin sağlanamaması
- 9) Yaşlı bakımına ilişkin yapılmış olan düzenlemelerin ve kurumlarda sunulan hizmetlerin yetersizliği ve bu konunun gelecekte ciddi bir problem olarak yer alacak olması
- 10) Huzurevlerinin genelde tercih edilen kurumlar olmaması.
- 11) Yaşlının aile içerisinde aile bireyleriyle birlikte maddi ve manevi açıdan huzurlu bir şekilde yaşamasının sağlanması
- 12) Evsiz, sokakta yaşayan yaşlıların olması

13)Yatağa bağımlı, terminal dönemde, bilişsel bozuklukları olan yaşlıların bakım hizmeti ile ilgili yetersizliklerin olması

14)Eğitim alması gereken bakıcılara verilmesi gereken eğitimin akademik ve belli bir standartta olmaması

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1) Halka dönük koruyucu önleyici hizmetleri sağlayacak olan gündüzlü aile danışma merkezi gibi merkezlerin üniversitelerle işbirliği içerisinde mesleki uzmanlarla bakım hizmeti sağlaması ve bu hizmetlerin yaygınlaştırılması

2)Profesyonel Meslek elemanlarının ve bu alanda eğitim verecek olan kurum sayısının üniversitelerle işbirliği içerisinde artırılması (doktor, sosyal hizmet uzmanı, aile terapisti, fizyoterapist, diyetisyen, iş uğraşı terapisti, psikolog, hemşire)

3)Dezavantajlı marjinal gruplar içerisinde yer alan mültecilerin yaşadıkları uyum sorunun aşılabilmesi için Emniyet Müdürlüğü ve diğer kurumlarla işbirliği içerisinde hizmet alabilecekleri merkezlerin oluşturulması

4) Devlet, evde bakılamayacak olan yaşlıların bakımı için özel bakım merkezlerine destek sağlamalı

5) Bakıcı eleman yetiştirme konusunda YÖK, MEB ve üniversiteleri kapsayan standart eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

6) Bakım hizmetleri veren özel kurumlara devlet tarafından destek sağlanması (KDV indirimi, maddi durumu iyi olmayan yaşlıya maddi yardımın sağlanması gibi) kurulan bu kurumlara ilişkin gerekli olan denetim sistemlerinin işletmesi (turizm işletmeleri, gibi)

7) Koruma, erken tanı, tedavi ve rehabilitasyona değişen çeşitli ve çok yönlü bilişsel, fiziksel, psikososyal (örn: Alzheimer, Demans, depresyon, Rett Sendromu, Serebral Paralizi, Down Sendromu vs. gibi) bakım hizmetlerinin bir arada verilmesine yönelik stratejilerin planlanması ve uygulanması

8)Evde yaşlı bakan ailelere maddi destek sağlanması ve bakımda sorumlu olan aile içerisindeki kişinin eğitilmesi

9)Yaşlıların kendi ortamlarında yaşlanmasının teşvik edilmesi için bakımlarının daha çok aile yanında olabilmesini sağlayan projelerin uygulanması ve bu projeler kapsamında bu kişilerin günlük yaşam süreli eğitim programlarının üniversiteler, İş kur ve ilgili aktivitelerini kolaylaştırıcı, sosyal aktiviteler yapmasını sağlayıcı, maddi gereksinimi karşılayıcı uygulamaların yer alması.(ör: İstanbul ve Ankara Büyükşehir belediyeleri tarafından uygulanmakta olan proje, Yaşam evleri uygulaması)

10)Yaşlıların yaşam alanı kapsamında genç ve çocuklarla olan diyalogunun farklı aktivitelerle sağlanmasının planlanması

- 11) İçerisinde yaşlıların yer aldığı ailelerdeki bireylere yaşlılara ilişkin bilgilerin verilmesi, evlerin kompozisyonunda bu birlikteliği kuvvetlendirecek yapılanmalara dikkat edilmesi
- 12)Sağlık Bakanlığı kapsamında yaşlılara hizmet sağlama amacıyla kurulmuş olan yaşlılara sunulan mobil sağlık hizmetlerinin ve geriatri polikliniklerinin yaygınlaştırılması
- 13) Bakıcı eğitimcilerinin eğitiminin denetiminin yeterli nitelik ve nicelikte gerçekleştirilmesinin önemli olması ve analiz edilen denetim sonuçlarının somut cezai müeyyidelerle etkinleştirilmesi
- 14)Yaşlının yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilmesinin özel ya da kamu sektörü yoluyla sağlanması
- 15)Temel eğitim sürecinde temel sağlık bilgisi ile birlikte çocuk ve yaşlı bakımı ile ilgili gerekli bilgilerin Milli Eğitim Bakanlığı eğitim programları içerisine Yerleştirilmesi (ör: 3. sınıfta verilen trafik eğitimi gibi)
- 16) Daha istikrarlı uygulamalar sağlamak amacıyla çocuk, özürlü ve yaşlı bakımına ilişkin bilgi veren Ön lisans programlarının üniversitelerde çoğaltılması, yaygınlaştırılması ve bakım eğitiminin akreditasyonunun ve standardizasyonunun sağlanması. (ör: MEB Teknik Eğitim Genel Müd ve SHÇEK arasında yapılmış olan protokol kapsamındaki kurslar gibi geçici çözümler yerine)
- 17)Önlisans programından mezun bakıcı kişi sayısının yetersiz olması nedeniyle ara çözüm olarak 6 aylık kısa kurum ve kuruluşlarla birlikte standartları belirlenerek verilmesi
- 18) Yaşlıların değişen ve çok çeşitli sağlık ve sosyal gereksinimlerinin karşılanması amacıyla hastalıktan korunma ve sağlığın geliştirilmesi, temel sağlık hizmetleri, acil tedavi, rehabilitasyon, psikososyal destek ve uzun süreli bakım dahil olmak üzere çeşitli hizmet alanlarında devamlılığın sağlanması gerekli kurumların ve koordinasyonun teşvik edilmesi
- 19) Terminal dönemdeki yaşlıların hastane ve ev dışında bakım hizmeti alabilecekleri merkezlerin oluşturulması (ölüm, refakat evleri)
- 20) Nüfus hareketlerinin yer aldığı göç alan , göç veren illere ilişkin veri tabanı sağlayacak olan alan araştırmalara ağırlık verilmeli, bu alana ilişkin meslek uzmanlarının sayısı ve eğitimlerinin kalitesi belli bir standart oluşturularak artırılmalı
- 21) Multidisipliner ekip anlayışı içerisinde ilgili meslek elemanları ile yaşlıya bakım hizmetlerinin sağlanmasının gerekliliği

D)KURUMSAL BAKIM (SÜRELİ /GÜNDÜZLÜ) BAKIM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

DURUM DEĞERLENDİRMESİ VE SORUNLAR

1)Yaşlılara yönelik hizmetleri kurum bakımını ağırlıklı olarak veren SHÇEK, bu hizmetleri SHÇEK Huzurevleri yönetmeliği, Özel Huzurevleri Yönetmeliği, Kamu Kurumları Huzurevi Yönetmeliği, Gündüzlü Bakım ve Evde bakım Hizmetleri Yönetmeliği olmak üzere toplam 4 Yönetmelik çerçevesinde hizmetler yürütmektedir.

2) 2008 verilerine göre SHÇEK Genel Müdürlüğüne bağlı 7941 kapasiteli 78 huzurevinde 6724 yaşlıya fiilen hizmet verilmektedir. Ayrıca SHÇEK'e bağlı 5 Yaşlı Dayanışma Merkezinde 1024 yaşlı sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına yönelik hizmet almaktadır. 4783 yatak kapasiteli 114 özel huzurevi bulunmaktadır ve bu huzurevlerinde 2750 yaşlıya hizmet verilmektedir.Belediyelere ait 2056 yatak kapasiteli 21 huzurevinde 1810 yaşlıya hizmet verilmektedir. Dernek ve vakıflara ait 2691 kapasiteli 35 huzurevinde 1225 yaşlıya, azınlıklara ait 991 kapaisteli 7 huzurevinde 875 yaşlıya hizmet verilmektedir. Diğer bakanlıklara bağlı olan 2442 kapasiteli 6 huzurevinde 2480 yaşlıya olmak üzere Türkiye genelinde 20904 kapasiteli toplam 261 huzurevinde 15864 yaşlıya hizmet sağlanmaktadır. Yaşlıların % 51'i huzurevlerinde ücretli yaşlı statüsünde kalırken, % 49'una ücretsiz yaşlı olarak hizmet verilmektedir.

3)SHÇEK'e bağlı 103 Çocuk Yuvasında fiilen bakılan 6556 çocuk bulunmaktadır.112 Yetiştirme yurdunda fiilen bakılan 5912 çocuk bulunmaktadır. Sevgi Evleri ve Çocuk Evleri uygulamaları hayata geçirilmiştir.

4)Çocuk evleri; her İlin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısı çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen İl merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairelerinde veya müstakil binalarda 0-18 yaş grubu 6-8 çocuğun kaldığı evlerdir. Türkiye genelinde 86 çocuk evi bulunmaktadır. Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik 05.10.2008 tarih ve 27015 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5)Acil Kriz anında müdahale etmeyi ve çocuğu geçici olarak misafir etmeyi bir süre sonra ailesi yanına döndürmeyi amaçlayan Aileye Dönüş Merkezi pilot uygulama çalışması başlamıştır.

6) 0-6 ve 7-12 Yaş Çocuk Yuvalarındaki Bakım Ve Temizlik Elemanında Yapılan Yeni Düzenleme ve İyileştirme; Çocuk Yuvalarında istihdam edilen "Bakım ve Temizlik" elemanlarında nicelik ve nitelik açısından iyileştirme çalışmaları yapılmış olup; kuruluşlarda kalmakta olan her 20- 25 çocuğa bir bakım elemanı düşmekte iken özellikle 0-6 yaş çocuk yuvalarda günün her saatinde, 6-8 çocuğa Kız Meslek Liselerinin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümünden mezun veya bu alanda sertifikalı eğitim almış bir bakım elemanının görev yapması sağlanmıştır

7) Kuruluşların Yatak Kapasitelerinin Düşürülmesi; çocuk yuvalarının koğuş tipinden uzaklaştırılması için kapasiteleri düşürülmüştür. Odalarda kalan çocuk sayıları 10-15'den, kuruluşun yapısına göre 2-4-8 kişilik odalar haline dönüştürülmüştür. Ranza sistemi

büyük ölçüde kaldırılmıştır. Son yıllarda açılan ve yeni açılacak kuruluşlar, çocukların ev ve aile sıcaklığını hissedebileceği sevgi evleri şeklinde yapılmaktadır.

8) Gençlik evleri, 18 yaşını tamamlayan ve korunma koşulları ortadan kalkan gençlerin meslek elemanları rehberliğinde en kısa sürede topluma kazandırmayı, kendi kendine yeterli hale gelmeyi ve toplumla bütünleşmeyi sağlayan, gencin yetiştirme yurdu ile kendi evine geçiş sırasında bir ara uyum kuruluşudur. Halen Ankara ve İstanbul İllerinde ikişerden olmak üzere toplam 4 Gençlik Evi bulunmaktadır ancak sayıca yetersizdir.

9) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun kuruma (SHÇEK) yüklediği faaliyetleri yerine getirmek üzere Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi hazırlanmıştır. Bu değişiklikle bu çocuklara yönelik hizmetlerin verileceği Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri 2828 sayılı kanuna eklenmiştir.

10) Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi: Suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 6 Merkezde 213 kayıtlı çocuk bulunmakta olup 96 çocuk fiilen yararlanmaktadır.

11) Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi: 9 Merkezde 265 kayıtlı çocuk bulunmakta olup, 133 çocuğa fiilen hizmet verilmektedir.

12) Özürlülere yönelik hizmetlere ilişkin 2008 verileri doğrultusunda yatılı olarak hizmet veren SHÇEK' bağlı 53 Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde, 3698 özürli bireye bakım ve rehabilitasyona yönelik hizmetler verilmektedir. Ancak 2453 özürli yatılı bakım hizmetinden yararlanmak üzere sırada beklemektedir.

13) 16 Özel Bakım Merkezinde 675 "bakıma muhtaç özürlye bakım hizmeti verilmektedir

14)Ailenin bakım konusunda hizmet alımıyla ilgili bilgilendirilmesi eksikliği ve evde bakım sürecinde rol alanların eğitilmesi sorunu

15)Ailenin hizmete erişimini ve ulaşımını kolaylaştırıcı unsurların yetersizliği

16)Bakım hizmeti sağlayan kurumlarda yeterli personelle hizmetin sunulmaması ve farklı araçlarla hizmeti sunan kurumların tanıtımlarının ve sayılarının yetersizliği

17) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin denetiminin bu bakanlık tarafından yapılmasının yarattığı sorunlar

18)İhtiyaçları farklılaşan dezavantajlı gruplara yönelik farklı hizmetler sağlayacak kurumların olmaması ve bu süreçte ortaya çıkan bürokratik engeller

19)Çocukların yerleştirilmesinde uygulanan yaş grubu kriterinin yarattığı sosyal uyum problemi

20)Dezavantajlı gruplara Farklı hizmetler sunmakta olan kurumların kendi bünyelerinde oluşturdukları veri tabanlarından ortak bir veri tabanının kurulması

CÖZÜM ÖNERİLERİ

1)Muhtarlıklar ve ilköğretim okulları sağlık ocakları gibi mahalleler bazında, toplu taşıma araçlarında ve basın yayın organlarında bilgilendirici materyallerin dağıtılması

2)Sürekli geceli gündüzlü bakıma ilişkin bakım seçeneklerinin çoğaltılması ve yatırımların daha çok bu alana yapılması

3)Gündüzlü bakım kurumları dahilinde kurum kreşlerinin açılması ve belediyelerin mahalle kreşlerini uygulamaya geçirmesi

4) Valilik bünyesinde oluşturulan bir komisyon kapsamında İl Sağlık Müdürlüğü ve MEB'den görevli olan kişilerin birlikte Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini denetlemesi

5)Evde bakımda sorumluluk üstlenen kişinin üzerindeki yükün aile bireyleri arasında eşit dağılımının sağlanması amacıyla ailenin eğitilmesi. Bu kapsamda bakım yapmak zorunda olan ailelerin bilgi edinmek amacıyla ulaşabileceği merkezlerin kurulması

6)Evde bakım sürecinde rol alan aile bireylerinin eğitiminde MEB, üniversiteler ve ÇSGB'nin koordineli çalışması, yerel yönetimler ve STK'ların uygulamalara aktif katılımı

7)Komşuluk temelli yardım merkezlerinin, toplum merkezlerinin yaygınlaştırılması

8)Küçük gruplarla bakımın sağlandığı hizmet sunumu modelinin yaygınlaştırılması

9)Çocuğun, yaşlıların, mahkûmların aile ve yakınlarıyla iletişiminin devamını sağlamak, aile ve akrabalık bağlarının kopmasını engellemek amacıyla sosyal çalışmaların yaygınlaştırılması ve bu çalışmaları gerçekleştirecek olan meslek elemanların eğitilmesi. Eğitimlerinin kapsamına aile içi ilişkilerin sürekliliğinin sağlanmasının önemine ilişkin bilincin yerleştirilmesi

10) YİBO'ların (Yatılı ilköğretim Bölge Okulları) ebeveyn bakımı dışındaki yatılı kurumlarda bakım standartlarının oluşturulması (Kişisel bakım planlarının geliştirilmesi)

11) Kurum bakımı reşit olması nedeniyle sona eren çocukların toplumsal katılımına ilişkin adaptasyon süreçleri kapsamında eğitim, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması amacıyla ara hizmet modellerinin oluşturulması (ör: Gençlik Evlerinin yaygınlaştırılması)

E) EVDE BAKIM

DURUM DEĞERLENDİRMESİ VE SORUNLAR

1) Çocuk, özürlü ve yaşlıların bakımında özellikle kadınların anne, eş, kız çocuğu, gelin vs. rolleri nedeniyle yaşadıkları tükenmişlik durumları

2)Özürü kişilerin yaşamlarını öncelikle buldukları aile ortamında da sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesi yönünde çalışmalarını sürdürürken, ihtiyacı olan bakıma muhtaç özürü lülere geçici veya sürekli bakım hizmeti sunulması yönünde çalışmalarına devam etmektedir.

3)Koruyucu Aile Hizmeti -1993 tarih ve 21728 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliğinde başta Koruyucu Ailelere ödenen ücret olmak üzere müracaatçıların eğitim ve yaş durumları ile ilgili olarak yapılan değişiklikler, 30.12.2006 tarih ve 26392 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4)Evlat Edinme; Ülkemizde evlat edinme işlemleri Medeni Yasanın 305'den 320'ye kadar maddelerinde belirlenmiştir. SHÇEK kuruluşlardan, SHÇEK aracılığıyla evlatlık verilen çocuk sayısı 2005 yılı itibariyle 506 olup, toplam 8466'dır. 20 yılı aşkın süredir bu hizmeti yürüten SHÇEK Genel Müdürlüğü 01.09.2004 tarihinde imzalanan Lahey Sözleşmesi sonrasında, evlat edinmek üzere başvuran ailelerin büyük çoğunluğu 0-1 yaş çocuk istemekte ve cinsiyet olarak da "kız" çocuk tercih etmektedirler. Evlat edinme işlemleri Medeni Yasanın ilgili hükümleri ve 01.08.2002 tarihinde çıkarılan Evlat Edindirme Yönergesine uygun olarak yapılmaktadır.

6)Yurt dışı evlat edinme yürürlükte olan sözleşmelere göre gerçekleşmektedir. Evlat edindirme hizmetinden bugüne kadar ulaşılan çocuk sayısı 5092'si kız 4456'sı erkek olmak üzere toplam 9458'dir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1)Kişisel bakım programlarının bireysel ihtiyaçları dikkate alacak şekilde oluşturulması

2)Evde bakılmakta olana (yenidoğan, çocuk, yaşlı, özürü lü) yönelik özel bakım stratejilerinin oluşturulması

3)Evde bakım alanla ilgilenen akraba veya aile bireylerinin eğitilmesi, sertifikalandırılması, desteklenmesi

4) Yaşlı Bakım Sigortası uygulaması olarak özürü lülerde olduğu gibi bakıma muhtaç yaşlıyla ilgilenen aile üyesi olan bakıcıların ve yaşlının kendisinin sigorta kapsamına dahil edilmesi

5) 30.07.2006 tarihli 26244 sayılı Bakıma Muhtaç Özürü lülerin Tespiti ve Bakım Hizmetlerinin Esaslarının Belirlenmesine İlişkin mevcut yönetmelik kapsamında alınacak tedbirlerle evde bakımda ihmal ve istismarın önlenmesi için gerekli mekanizmanın kurulması ve işlevsel hale getirilmesinin sağlanması

6)Evde bakım elemanının seçiminde iş tecrübeleri, referansları, ilgi alanları, beklentileri ve yapabilecekleri çok iyi analiz edilmeli ve ihtiyaca göre seçilmeli

7)Ailede bakımı üstlenen kadının tükenmişliğini azaltmak amacıyla ilgili profesyonellerce destek hizmetlerinin sağlanması

F) ALTERNATİF BAKIM MODELLERİ

DURUM DEĞERLENDİRMESİ VE SORUNLAR

1) 2828 sayılı Kanununun 9. maddesinin “j” fıkrası gereği hazırlanan yönerge doğrultusunda açılan Yaşlı Dayanışma Merkezi Kurumsal Bakım Modelinin alternatifi olarak, yaşlının onurunu ve saygınlığını koruyacak, toplumdan izolasyonunu önleyecek ve yaşadığı ortamda ihtiyacı olan hizmetleri almasını sağlayacak modellerden biri de “Yaşlı Dayanışma Merkezi”dir. Yaşlı Dayanışma Merkezleri yatılı kurum bakımına gereksinim duymayan ve ekonomik-sosyal durumu ne olursa olsun ev ortamında yaşayan 60 ve üzeri yaşlardaki yaşlıların bir araya gelerek çeşitli aktivitelere katılabilecekleri, basit sağlık hizmetlerini alabilecekleri, ortak ilgilerini, sorunlarını paylaşabilecekleri, zamanlarını aktif şekilde geçirmelerini sağlamayı amaçlayan kuruluşlardır.

2) Sosyal yardım ve hizmetlerin hedef grubu olan dezavantajlı grupların pasif alıcı konumundan üretici konumuna geçmelerinde problemler

3)Çocuk evleri; her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısı çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairelerinde veya müstakil binalarda 0–18 yaş grubu 6–8 çocuğun kaldığı evlerdir. Özürlü ve yaşlı alanında da bu tür yarı korumalı ev tipi hizmet modellerine ihtiyaç vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1)Bakım gereksinimi olanların kendi ailelerin yanında bakımlarının sağlanabilmesi için ailelerin kendisine nasıl bir mekanizmayla destek sağlanabilir konusu önemlidir. Yani aile temelli alternatif bakım hizmetleri anlayışı ve modeli nedir, nasıl olmalıdır yaklaşımı bu konudaki önceliğimiz olmalıdır. Bu modelin uygulanamadığı durumlarda kuruluş bakımı önem kazanmaktadır.

2)Sosyal devletin sorumluluğu ailenin bu hizmetlerin yapılandırılması ve çözümündeki rolü kadar önem taşımaktadır.

3)Kamunun bu alandaki örgütlenmesinin analizi ve bu teşkilatlanmanın bütçe boyutunun değerlendirilmesi önemlidir.

4)Bu alandaki düzenleyici işlemlerde var olan eksiklikler değerlendirilmeli

5)Kamunun finansal koruma mekanizmalarının kurulması ve kapsamının belirlenmesi

6)Toplumda özürlülük durumunun önlenmesi amacıyla kamu ve özel sektörün yapacağı işbirliği ve izleyecekleri yöntemdeki eksiklikler ortaya konulmalıdır.

7) Hizmet sektöründe yer alan bakıcıların eğitilmiş olması, annenin sağlık hizmetlerine erişimi, yeni doğanın bakımı, önem verilmesi gereken konulardır.

8) Dezavantajlı tüm yaş gruplarına yönelik Bağımsız Yaşam Evlerinin kurulması ve etkin bir denetleme sistemi içerisinde yaygınlaştırılması

9) Sosyal yardım ve hizmetlerin hedef grubu olan dezavantajlı grupların mesleki rehabilitasyonu

G) AİLE EĞİTİMİ TOPLUMSAL FARKINDALIK

DURUM DEĞERLENDİRMESİ VE SORUNLAR

1) Sokakta yaşayan çocuklar konusunda 2828 Sayılı SHÇEK Yasasının 3. maddesinin (e) bendine eklenen 6. alt bent ve 1997 yılında çıkan 572 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklara hizmet vermek amacıyla Çocuk ve Gençlik Merkezleri hizmete açılmıştır SHÇEK Genel Müdürlüğü 1997 yılı itibariyle 1 Çocuk ve Gençlik Merkeziyle başlattığı hizmetlerini, 2008 Yılı Temmuz ayı itibariyle, 38 Merkez ve bu merkezlere bağlı olarak hizmet veren 6 Gözlemevi ile sürdürmektedir

2) Sokakta Yaşayan/ Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Geliştirilen Yeni Hizmet Modeli Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların, örgün eğitim veya mesleki eğitime dahil edilmeleri ve ailelerinin yanına veya kurum bakımına yönlendirilerek öncelikle sorunun yoğun görüldüğü, İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, Diyarbakır, Adana, Mersin ve Bursa İllerinde uygulanmaya başlamıştır.

3) Hedeflenmiş 13 İlde Sokakta Çalıştırılan Çocukların İş Yaşamından Çekilerek Eğitime Yönlendirilmesi Projesi; Yeni Hizmet Modeli ile paralel olarak 2004 yılında SHÇEK Genel Müdürlüğü ve ILO işbirliği ile Hedeflenmiş 13 İlde Sokakta Çalıştırılan Çocukların İş Yaşamından Çekilerek Eğitime Yönlendirilmesi Projesi kapsamında; çalıştırılma riski bulunan 4915 çocuğa ulaşılarak eğitime yönlendirilmiş olup 3257 çocuk ise çalışma hayatından çekilerek eğitime kazandırılmıştır. Toplam 8172 çocuk eğitime kazandırılmış ve 3500 aileye de danışmanlık ve sosyal destek hizmeti verilmiştir.

4)Çocuk ve Gençlik Merkezleri Aracılığı ile çocuk, aile ve toplum odaklı çalışmalar yürütülmektedir.

5)Çocuklara Yönelik Çalışmalar; çocukların sokaktan merkezlere getirilmeleri yönünde yürütülen sokak çalışmaları yapılmaktadır.

6) Meslek edindirmeye yönelik çalışmalar; Halk Eğitim Merkezi ve Çıraklık Eğitim Merkezi katkılarıyla çeşitli kurslara katılmaktadırlar.

7)Sosyal kültürel, sanatsal etkinlikler ile sportif ve hobi faaliyetleri; tedavi ve rehabilite edici hizmetler

8)Uçucu madde kullanan çocukların tıbbi tedavisi amacıyla ÇEMATEM ve/veya UMATEM'lere havale edilmesi sağlanmaktadır.

9)Aileye Yönelik Çalışmalar: Sokakta yaşayan çocukların ailelerine yönelik psiko-sosyal destek ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmektedir.

10)Toplumla çalışma uygulamaları: Gönüllü veya kamu kurumlarının sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar konusunda yaptığı toplantılara katılım sağlanarak yapılan çalışmaların tanıtımı yapılmaktadır.

11)Koruyucu aileleri eğiten ve sorunlarla başa çıkma konusunda sorun çözme kabiliyetlerini geliştiren programlar vardır fakat profesyonel koruyucu ailelik sistemi bulunmamaktadır.

12) Sosyal gelişme sürecinde toplumsal değerleri etkileyen olumsuzluklardan kaynaklı problemler

13) Çocuk, yaşlı ve özürllülere yönelik her türlü ihmâl istismar ve şiddetin olması

14) Medya araçlarının aile değerlerini güçlendirme teması taşıyan yayınlara yeterli yer ve zaman vermemesi

15)Toplum içerisinde yer alan farklı aile içi istismarların varlığı ve aileye geleneksel ve kültürel değerler bağlamında kazandırılan abartılmış dokunulmazlığın bu istismarlara ortam hazırlaması

16)Sokağa terk edilen yeni doğan bebek problemi

17)Adolesan anne adaylarının erken doğum, düşük doğum vs. gibi nedenlerle meydana gelebilecek özürllü çocuk sahibi olma riski

18) Dezavantajlı, marjinal, dışlanmış vs. şeklindeki terminoloji kullanılarak bireylerin ötekileştirilmesi

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1) Ebeveynlerin eğitiminin yanı sıra evlenecek olan çiftlere yönelik eğitimin verilmesi ve bu eğitimin farklı yollarla zorunlu kılınması (bu alanlarda halkı etkileyen önemli kişilerin, halk eğitim merkezlerinin kullanılması gibi). Verilecek olan bu hizmetlerin aile yaşam döngüsü eğitimleri adı altında kavramlaştırılması ve sınıflandırılması hizmetin sunumunu kolaylaştıracaktır.

2) Farklı interaktif programlarla koruyucu ailelerde farkındalık yaratıcı ve sorunlarla başa çıkma konusunda sorun çözme kabiliyetlerini geliştirici profesyonel koruyucu aile sistemine geçilmelidir.

3) Farklı medya araçlarında çok izlenen saatlerde (tv, radyo gibi) farkındalık yaratan, eğiten ve kapsamında ev içi rollerin ve demokratik paylaşım gibi temalara ağırlık veren programların oluşturulması ve yayınlanması (kısa metrajlı filmler gibi özellikle ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanacak görsel yayınlar)

4) Sağlık Bakanlığının da içinde olduğu ilgili kuruluşlar tarafından özürllülüğü engelleyici çalışmaların yapılması

5) Bireylere gerekli olan erdemlerin ve moral değerlerin sosyalleşme sürecinde kazandırılması (Aile seminerleri gibi)

6) Mobil ekipler aracılığıyla sokakta yaşayan evsiz, yaşlı, özürllü, çalışan ve yaşayan çocuklar gibi dezavantajlı gruplarının, ihtiyaç sahiplerinin tespit edilerek yerinde hizmetin sağlanmasının yaygınlaştırılması

- 7) Bireylerin aile içerisinde karşılaşılabileceği ihmal ve istismara ilişkin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi
- 8) İhmal ve istismara ilişkin Emniyet Genel Müdürlüğü gibi kolluk kuvvetlerinin yasal hak ve yükümlülüklerle ilişkin bilgilendirilmesi
- 9) Sokağa terk edilen yeni doğan bebeğin karşılaştığı risklerden korunma yöntemlerinin geliştirilmesi
- 10) Koruyucu önleyici tedbirler kapsamında aile bireylerinin ihmal, cinsel istismar ve taciz, ensest ilişkiler gibi konularda eğitilmesi
- 11) Halkın bilinçlendirilmesine yönelik programların hazırlanması, koruyucu ve erken rehabilitasyon programlarının veya hizmetlerinin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yeterli ölçüde ve etkin bir şekilde verilmesi, yaygınlaştırılması
- 12) İhmal, istismar ve şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, mesleki eğitimin verilmesi ve toplum farkındalığının artırılması
- 13) Dışlanmışlıkların önlenmesi çalışmaları için muhtarlıkların, din görevlilerinin, profesyonellerin, özürülülerin ve ailelerinin, STK'ların vs. sosyal sorumluluk bağlamında toplum temelli rehabilitasyon çalışmaları, toplumsal farkındalık eğitim çalışmaları yapmaları gerekmektedir.

Komisyon Başkanı : Prof. Nuray KIRDI
Başkan Yardımcısı : Prof. Dr. Mine UYANIK
Raportör : Doç. Dr. Zafer ERDEN
Rahmet USLU

KOMİSYON ÜYELERİ

Seçil Arslan	AKAY	SHÇEK
Erturan	ASİLOĞULLARI	SHÇEK Giresun İl Müd.
İbrahim	BİÇİCİ	ASAGEM
Yrd.Doç.Dr. Ayşe	CANATAN	Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Sedat	ÇETİK	DPT
Nevin	ÇOBANOĞLU	Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri
Ceyda	DEDEOĞLU	UNİCEF
Melahat	DEMİRBAŞ	Özel Melahat Demirbaş Bakım Ve Huzurevi
Dr.Gülsüm Çamur	DUYAN	Hacettepe Üniversitesi
Elçin	ER	ÖZİDA
Serap	ERCAN	KSGM
Arzu	GÜR	ÖZİDA
Yusuf Ahmet	KULCA	Umut Çocukları Derneği
Özkan	ÖZTÜRK	İş-Kur
Özden	SEZGİN	ASAGEM
Dr.Havva	SULA	Hayat Vakfı

Betül
Prof.Dr. Mine
Murat
Yrd.Doç.Dr. Berna
Melek

TEKER
UYANIK
YAKUT
YAZICI
YENİGÜN

SHÇEK
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fak.
Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri
Boğaziçi Üniversitesi
Gözbebeği Ltd.Şti

YENİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ KARŞISINDA YENİ YAKLAŞIMLAR KOMİSYONU RAPORU

Yeni İletişim Teknolojileri Karşısında Yeni Yaklaşımlar Komisyonu bilgi iletişim teknolojilerinin günümüzde aile ve toplum hayatı üzerindeki etkilerini odak alarak çalışma konularını tespit etmiş, başta televizyon ve internet olmak üzere yeni teknolojiler karşısında alınması gereken önlemler üzerinde durmuştur. Komisyon çalışmalarını sorunlar ve tespitler, çözüm önerileri ve ASAGEM'e yönelik öneriler olarak sınıflandırmıştır.

SORUNLAR VE TESPİTLER

1. Aile bireylerinin iletişim teknolojilerine çok zaman ayırması
2. Aile bireylerinin *Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT)* konusunda yeterli eğitimlerinin olmaması
  - BİT'lerin bilgi kapitalizmi çerçevesinde transfer edildiği kültürün özelliklerini taşıması
  - BİT'lerin ailenin yerini alarak değer öğretimini yüklenmesi
  - BİT'lerin ailenin iletişim alışkanlıklarını değiştirmesi
  - BİT'lerin farklı aile modellerinde ikame kanallarının farklılaşması
  - Ailenin BİT'lerdeki zararlı içeriklerin (pornografi, kumar, bahis, istismar) farkında olmaması başlıca sorun alanlarıdır.
3. Yeni iletişim teknolojileri bize sorunların yanında fırsatlar da yaratmaktadır.
4. Çocukların internet başında fazla zaman geçirmesi önemli bir sorundur.
5. Yeni teknolojilerin hayatımızdaki etkisi çok fazla; ancak bu araçların olumsuz yönleri kadar olumlu etkileri unutulmamalıdır.
6. Elimizdeki iletişim teknolojilerinin en uygun şekilde kullanılmalı; örneğin eğitim konusunda bu teknolojiye önemli faydalar sağlanmalıdır.
7. Medya kimlik inşa etmekte, ailenin yerini almakta, tutum ve değer üretimi üstlenmektedir.
8. 0-4 yaş arasında bilişsel becerilerin oluşum dönemi olduğu için çocuklarda internetin önemli nörobiyolojik etkisi söz konusudur. 6-16 yaş arasındaki çocuklarda da entelektüel gelişime etkisi görülmektedir.
9. Çocukların oyun ve internetle çok fazla vakit geçirmeleri sosyalleşmelerini ve aile içi iletişimi engellemektedir, ama bu konularda internet tek neden olarak görülmemeli ve diğer etkenlere de bakılmalıdır.
10. Uygun olmayan içerikli siteler (kumar, bahis, çocuk istismarı, müstehcenlik) aile ve çocukları olumsuz yönde etkilemektedir.
11. Medya cinsiyetçi yapı sergilemekte ve bunu sürekli yeniden üretmektedir.
12. Medyanın ticari kaygılarını ve ticari hedeflerini göz ardı edilemez.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Aile bireyleri yeni teknolojiler konusunda eğitim almalı ve farkındalık oluşturulmalıdır.
2. Okullarda medya okuryazarlığı dersi zorunlu hale getirilmeli ve bu ders diğer öğretim kademelerine de yaygınlaştırılmalıdır.
3. Medya okuryazarlığı dersindeki internet içeriği genişletilmelidir.
4. TÜBİTAK, üniversiteler ve ASAGEM işbirliğiyle güvenli içerik sağlayan yerli arama motorları oluşturulmalıdır.
5. Ebeveynleri eğitici bilgisayar yazılımları ve portalları geliştirilmelidir.

6. Sinema etkili bir araç ve bu aracın eğlendirirken eğitime fonksiyonu da göz önünde bulundurulmalı. Bu noktada aile değerlerinin korunması ve güçlendirilmesi için bu araç kullanılabilir ve buna önem verenler de teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
7. Televizyon ve İnternet için izleme ölçüm mekanizmasında yeni düzenlemelere gidilmeli; bu konuyla ilgili yeni yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
8. 0-4 yaş arasındaki çocuklara yönelik bebek televizyonlarının çocuğun zihinsel gelişimine etkilerine yönelik araştırma yapılmalıdır. Olumsuz etkiler alt yazı bandı olarak geçmelidir.
9. Evlerde filtreleme programları, içerik kontrolü teşvik edilmelidir.
10. MEB, Telekomünikasyon Kurumu, ASAGEM, RTÜK, KSGM'nin işbirliği içinde ailelere yönelik bilgi iletişim teknolojileri konularında bilinçlendirme toplantıları yapılmalıdır.
11. İnternet Haftasında Aile ve İnternet teması işlenmelidir.
12. Cinsiyetçi söylemin kırılması için medya metinlerinde eşitlikçi bir dil kullanılmalıdır.
13. Medya Profesyonellerine yönelik duyarlılık eğitimleri verilmelidir.
14. RTÜK izleme ve denetleme uzmanlarının hizmet içi eğitim çalışmaları sürekli hale getirilmeli ve bu çalışmalar, ASAGEM'den sağlanacak bilimsel araştırma verileri ile desteklenmelidir.
15. Kadınların bilgisayara erişimi konusunda eğitimler verilmelidir.
16. Yarım saat gündüz kuşaklarında yayınlanmak üzere bilgisayar ve internet kullanımına yönelik programlar yayınlanmalıdır.
17. Medya profesyonelleri ile aile yapısı ve aile değerleri konusunda ortak bilgilendirme ve tartışma platformları oluşturulmalıdır.
18. ASAGEM iletişim fakülteleri ile iletişim haline geçmeli ve iletişim fakültelerinde aile sosyolojisi dersi konulması gündeme getirilmelidir.
19. Her yaşa uygun medya okuryazarlığı kitapları yayınlanmalıdır.
20. Okullarda medya kulüpleri kurulmalı; öğretmenler kontrolünde çocuklara medya kontrolü yaptırılmalıdır.
21. İnternet bağımlılığının yol açtığı sağlık problemleri üzerinde(doktorlar ve psikologlar bazında) ayrıca durulmalıdır.
22. Medya içerikleri konusunda mevcut denetlenme mekanizması daha etkili hale getirilmelidir.
23. Camilerde, cem evlerinde, muhtar evlerinde internet kullanımına yönelik bilinçlendirme faaliyetleri yapılmalı; MEB de bu süreçte yer almalıdır.
24. Aile danışmanlık merkezleri BİT danışmanlığını da kapsar hale getirilmelidir.
25. RTÜK'ün özellikle çocuklarla ilgili programlarda, dizilerde, filmlerde bilimsel verilere dayanarak denetiminin daha da etkin kılınması sağlanmalıdır.
26. Aile odaklı İnternet etiği geliştirilmelidir.
27. MEB Okullarına yönelik zengin içerikli WEB sayfaları arttırılmalıdır.
28. Web sayfalarının ".tr" uzantılı olması teşvik edilmelidir.
29. Çocuklara yönelik yerli yazılım, oyun programları ve çizgi filmler üretmeli, yaygınlaştırılmalı ve teşvik edilmeli
30. Özürlü çocukların, ilköğretim ve lise düzeyinde eğitime internet üzerinden interaktif olarak katılmalarını sağlayacak yöntemler geliştirilmelidir.
31. Ev hanımlarına yönelik uygulama yazılımları, sosyal etkinlik platformları oluşturulmalıdır.
32. STK ve sektör temsilcilerinin de katılımıyla internet özdenetim kurulu oluşturulmalı, kurulun aldığı kararlar Telekomünikasyon Kurumu İletişim Başkanlığı tarafından takip edilmelidir.

33. Aile medyası oluşturulmalı ve bu medyaya yönelik sanatsal, eğitime dayalı programlar yapılmalı ve bunlara yönelik yatırımlarda vergi muafiyeti sağlanmalı ve bu medya fonlanarak desteklenmelidir.
34. Medya kuruluşları birer aile danışmanı çalıştırmalı ve bunun için de yasal zemin oluşturulmalıdır.
35. Kamu hizmet kurumlarında çalışan profesyonel elemanlara BIT eğitimi verilmeli ve bu hizmet kurumlarında BIT'in hizmetin kalitesini artıracak biçimde hizmete entegre edilmesi için hizmetin yürütücüleri, BIT akademisyenleri ve sektör temsilcilerinin işbirliği sağlanmalıdır.
36. Aileye hizmet veren kurumlarda çalışan profesyonel meslek elemanlarının (doktor, hakim, avukat, psikolog, psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı vb) eğitim programlarına BIT eklenmelidir.
37. Medya kuruluşlarında sosyolog ve psikologların danışman olarak görev yapması sağlanmalıdır.
38. Sanal bağımlılık konusunda sosyolojik ve psikolojik araştırmaların yapılması desteklenmelidir.
39. İthal edilen yeni iletişim teknolojileri toplumsal kodları göz önünde bulundurarak yeniden üretilmelidir.

ASAGEM'E YÖNELİK ÖNERİLER

1. ASAGEM görüntülü yayınları sürdürmeli ve hazırlanan programlar RTUK tarafından ikame program olarak yayımlanmalıdır.
2. ASAGEM aile ile ilgili yeni yapımları ve yayınları teşvik etmeli, maddi destek sağlamalı, ödüllendirme gibi yollara başvurmalıdır.
3. E-Aile (ailenin uzaktan eğitimi) inisiyatifi başlatmalıdır.
4. İnternet kafelerin ailelere açılması projelendirilmelidir.
5. Çeşitli organizasyonlarla örnek aile modelleri teşvik edilmeli bu ailelerin başarı öyküleri yayınlanmalıdır.
6. ASAGEM tarafından medya alımlama çalışmaları yapılmalıdır.
7. ASAGEM tarafından medya ve aile envanteri çalışması yapılmalıdır.
8. Aile eğitim seminer programına medya okuryazarlığı ilave edilmelidir.
9. İnternet oyunlarının çocuğun yaşamına (diğer çocuklarla iletişimine, rollerine...) etkisine yönelik bir araştırma yapılmalıdır.
10. ASAGEM tarafından İnternet kafelerle ilgili detaylı bir araştırma projesi yapılmalıdır.
11. TV programlarında ve BIT kullanan içeriklerde yer alan, toplumu duygusal olarak istismar eden, insan onurunu zedeleyen yayın ve örneklerin kullanılmaması için ASAGEM bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
12. ASAGEM bünyesinde medya ilişkileri daire başkanlığı kurulmalıdır.

Komasyon Başkanı : Prof.Dr. H. Ferhan ODABAŞI
Başkan Yardımcısı : Sadık GÜNEŞ
Raportörler : Emine ÜZÜM
Zeynep HAN

KOMİSYON ÜYELERİ

Doç.Dr.Cengiz	ANIK	Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi
Satı	ATAKUL ÖZCAN	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
Ayfer	BALABAN	Diyanet İşleri Başkanlığı
Yrd.Doç.Dr.Vehbi	BAYHAN	İnönü Üniversitesi
Dr.İsmail	BENEK	Sivil Toplum Akademisi
Fatma	BIÇAKÇI	Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi
Seyhan	BÜYÜKCOŐKUN	İnsan Gelişimi ve Toplumsal Eğitim Vakfı
Abdurrahman	ÇAKIR	Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı
Yücel	ÇAKMAKLI	Yönetmen
Mutlu	CERİT	Telekomünikasyon Kurumu
Gökhan	ÇETİN	Ulaştırma Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü
Özlem	DÜZGÜN KURBAN	Türkiye Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
Yüksel	GÜNAYDIN	Telekomünikasyon Kurumu
Gül	ÖZAYDIN	TRT
Fatma	ÖZDOĞAN	ASAGEM
Murat	ŞENTÜRK	EDAM Eğitim Danışmanlığı Ve Araştırmaları
Prof.Dr. Oya	TOKGÖZ	Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi
Emir M.	ULUCAK	Türkiye Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu
Prof.Dr. Erden	ÜNLÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi

HUKUKSAL SORUNLAR KOMİSYONU RAPORU

Komisyon başkanlığına Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. İlknur ULUĞ seçilmiş ve tanışmanın ardından çalışmalara başlanmıştır. Komisyonun ele aldığı konular dört ana başlık halinde belirlenmiştir. Bu konular;

- a) 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun aile hukukuna ilişkin hükümleri,
- b) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun,
- c) 4787 Sayılı Aile Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun,
- d) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu,

hükümlerinin uygulanması ve uygulamada karşılaşılan sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerileridir.

A) 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun Aile Hukukuna İlişkin Hükümleri

01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanunumuz, kadınlar yönünden çağa uygun ve eşitlikçi düzenlemeler getirmiş olduğundan ve komisyon üyelerince Medeni Kanun'daki aileye yönelik düzenlemeler olumlu bulunduğundan, bunlara yönelik herhangi bir eleştiri ve öneri getirilmemiştir; ancak 'Mal Rejimi' ile ilgili hükümler, müphem ve karışıklığa yol açan düzenlemelere sahip olduğundan daha açık ve daha uygulanabilir bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

B) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

4320 Sayılı Yasanın 14 Ocak 1998 tarihinde yürürlüğe girmesinin, 4 Mayıs 2007'de değişikliklere gidilmesinin ve 1 Mart 2008'de kanunun uygulanmasına dair yönetmeliğin yayınlanmasının önemli bir kazanım olduğu dile getirilmiştir.

Genel olarak kanuna ilişkin yapılan değerlendirme ve öneriler aşağıdaki gibidir;

- 1) Şiddetin önlenmesi amacıyla yasanın kapsamının olumlu yönde genişletilmesi,
- 2) 4320 Sayılı yasanın uygulamaları konusunda toplumda genel bir bilgisizlik bulunmakta olup kişiler şiddet tanımından yalnızca fiziksel şiddeti algılamaktadır; oysa yasalarda da tanımı yapıldığı gibi şiddetin psikolojik, ekonomik, cinsel vb boyutu da bulunmaktadır. ASAGEM tarafından düzenlenecek kampanyalarla toplumsal bilinç ve farkındalık yaratılmasının sağlanması,
- 3) Aile içi şiddeti olağan gören toplumsal değer yargılarımız ve kabullerimiz şiddetle mücadeleyi olumsuz etkilemektedir. Bu etkilerin ortadan kaldırılması ve zihinsel dönüşümün sağlanmasına yönelik ilgili taraflarca eğitim programları ve farkındalık kampanyaları yapılması,
- 4) Yasadaki tedbirlerin uygulanması, istenen sonuçları doğurmamaktadır. Yasanın uygulanması konusundaki bilgi ve deneyim eksikliklerini gidermek amacıyla yargı mensupları, kolluk kuvvetleri ve adliye çalışanları, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, pedagoglar, öğretmenler, sağlık görevlileri ve ilgili diğer meslek elemanlarının eğitim programlarına geçirilmesi.
- 5) Dava öncesinde, dava sırasında veya dava sonrasında aile mahkemeleri bünyesinde çalışan uzmanların (sosyal çalışmacı, psikolog, pedagog) bilgisine yeterli düzeyde başvurulması, tedbirlerin sağlıklı ve etkin uygulanmasının sağlanması, gerekliliği halinde bununla ilgili yasal değişikliklere gidilmesi,
- 6) Şiddete maruz kalan aile bireyine hizmet verilmesi ve aile mahkemesinin tedbir kararlarının izlenmesi için kolluk kuvvetleri nezdinde "Aile Birimleri" oluşturulması,

- 7) Avrupa Konseyi'nin 15 Mart 2001 tarihli çerçeve kararı ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 14.06.2006 tarihli Rec (2006) 8 Sayılı Kararları gereği üye ülkelerde suç mağdurlarına destek verilmesi için özel servislerin kurulması ve suç mağdurlarına dava öncesinde, dava esnasında ve dava sonrasında gerekli duygusal, sosyal, hukuki ve maddi yardımlarda bulunulması gerekmektedir. Bununla ilgili olarak Türkiye'de gerekli çalışmalar ivedilikle başlatılmalıdır.

C) 4787 Sayılı Aile Mahkemeleri Kuruluş Görev Ve Yargılama Usullerine Dair Kanun

Genel olarak kanuna ilişkin yapılan değerlendirme ve öneriler aşağıdaki gibidir;

- 1) 4787 Sayılı Aile Mahkemeleri Kuruluş Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin yaşanan tereddütlerin giderilmesine dair yönetmelik çalışmalarının ivedilikle başlatılması gerekmektedir.
- 2) Aile destek hizmetlerinin ülkemizde yaygınlaştırılması ve daha fonksiyonel hale getirilmesi bakımından aile mahkemelerinin önemli bir yeri vardır. Aile mahkemelerinin bu işlevleri yerine getirirken aile ve çocuklar adına daha aktif ve verimli olması için mahkeme bünyesinde bulunan uzmanlardan yeterince faydalanma hususunda hassasiyet oluşturulmalıdır. Bu hassasiyetin oluşturulması için uzmanların çalışma ortamları ve ekonomik şartları geliştirilmelidir.
- 3) Aile mahkemelerinde bulunan uzmanlarla ilgili olarak yapılacak olumlu düzenlemeler, doğrudan destek hizmet verilen hedef grubu da etkileyeceği için mevcut uygulamadaki tereddütler (araç, gereç, ulaşım, iletişim, statü ve bilirkişilik ücretleri) giderilmelidir.
- 4) Aile mahkemelerinin koruyucu ve önleyici işlevleri açısından daha verimli hale gelmesi için bu mahkemelerde çalışan tüm personelin (hakim, uzman, yazı işleri müdürü, kâtip ve mübaşir) hizmet verilen hedef grubun özelliğine göre çeşitli eğitimlere tabi tutulması gerekmektedir.
- 5) Ülkemizde mevcut aile mahkemeleri bünyesinde bulunan meslek elemanları (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog) potansiyelinin, aile ve toplum adına daha verimli ve etkin kullanılabilmesi için yurtdışındaki uygulamalar incelenmeli, koruyucu ve önleyici destek hizmetleri doğrultusunda makro boyutta kurum ve kuruluşlar (uzlaştırıcılık, arabuluculuk, rehberlik, danışmanlık) oluşturulmalı, gelecekte alınacak sosyal önlemler ve yapılacak çalışmalarda bu husus mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

d) 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Genel olarak kanuna ilişkin yapılan değerlendirme ve öneriler aşağıdaki gibidir;

- 1) 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun daha etkin uygulanmasını sağlamak üzere sorumlu kurum ve kuruluşlar ve diğer ilgili taraflar arasında gerekli koordinasyonun ve işbirliğinin sağlanması ile konuya ilişkin hizmet içi ve mesleki eğitimlerin yaygın bir şekilde verilmesinin sağlanması,
- 2) Yasanın uygulanması konusundaki bilgi ve deneyim eksikliklerini gidermek amacıyla yargı mensupları, kolluk kuvvetleri ve adliye çalışanları, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, pedagoglar, öğretmenler, sağlık görevlileri ve ilgili diğer meslek elemanlarının eğitim programlarına geçirilmesi,
- 3) Türkiye çapında çocuğa yönelik cinsel istismarla ilgili genel bir veri tabanı oluşturulması için ASAGEM tarafından gerekli çalışmalar başlatılması.

GENEL ÖNERİLER

ASAGEM sağlıklı aile yapısının oluşturulması ve sağlıklı nesiller yetiştirilmesi amacıyla ilgili tüm yasal düzenlemelere ilişkin bilinçlendirme çalışmaları yapmalı, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler ile işbirliğine gitmelidir.

Aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin bilinçlendirme ve farkındalık yaratmalı, ailenin sorun çözme kabiliyetini yükseltici ve aileyi destekleyici sair konulara ilişkin sosyal amaçlı vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği yapmalı, bunların sosyal alandaki çalışmalarına destek sağlamalı, müşterek projeler geliştirmeli ve uygulamalıdır.

Evlilik öncesi danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların başlatılması gerekmektedir.

ASAGEM'in, kuruluş kanunuyla kendisine verilen kapsamlı görev ve sorumlulukları etkin olarak yerine getirebilmesi için fiziki donanım, uzman personel ve mali yapı bakımından güçlendirilmesi gerekmektedir.

Komisyon Başkanı : Yrd. Doç. Dr. İlknur ULUĞ
Başkan yardımcısı : Aysel Günindi Ersöz
Raportörler : Emre Ertekin,
Ahu Meryem Turğut

KOMİSYON ÜYELERİ

Yrd. Doç. Dr. Derya ATEŞ	Başkent Ü. Hukuk Fakültesi
Cesur CEYLAN	Samsun Adliyesi Aile Mahkemesi
Doç. Dr. İbrahim CILGA	Hacettepe Üniversitesi İBF
Seda ÇAKIR	Bolu Adliyesi
Dr. Ali ÇİFTÇİ	ASAGEM
Pelin ERDA	İzmir Büyükşehir Belediyesi
Emre ERTEKİN	ASAGEM
Doç. Dr. Bayram ERZURUMLUOĞLU	İLESAM
Dr. Orhan FİLİZ	Polis Akademisi
Oya IŞIK	Başkent Kadın Platformu
Servet KAYA	Adalet Bakanlığı
Sevgi MERMERCİ	ASAGEM
Özden SALMAN	Isparta Adliyesi Aile Mahkemesi
Mehmet Emin SEZGİN	ASAGEM
Yrd. Doç. Dr. Aynur İLHAN TUNÇ	100.Yıl Ü. Eğitim Fakültesi
Mehmet TUNÇ	Van Aile Mahkemesi
Nur YILMAZLAR	SHÇEK Genel Müdürlüğü
Neşe DOĞAN YÜKSEL	İstanbul Aile Mahkemesi/ Adalet Sistemi Uzmanları Derneği